

ŽIVOT

KULTURNÉ SOCIAĽNÍ ČASOPIS

WRZESIEN — SEPTEMBER — ZÁŘÍ Nr 9 1967 Cena 1 zł

SNIMKY, KTORE UVE-
REJNUJEME PRI PRÍLE-
ZITOSTI DVADSATROČIA
NAŠEJ KULTURNEJ SPO-
LOČNOSTI ČECHOV A
SLOVÁKOV V POĽSKU
MAJÚ HISTORICKÝ RÁZ.
PREDSTAVOVANÉ SILUE-
TY A SITUÁCIE, KTORÉ
FOTOREPORTÉROVÁ KA-
MERA ZASTAVILA V ČA-
SE A PRIESTORE SU
ILUSTRÁCIOU NAŠej PÓ-
SOBNOSTI V MINULOM
OBDOBÍ, KTORE V TOM-
TO MESIACI PRIBRALO

ABY SA TIEŤO ODVET-
VIA POSOBENIA V NO-
VOM ZACÍNAJÚCOM DVA-
DSATROČI VYVÍJALI DA-
LEJ PLODNE A PRE PÓ-
ZITOK VŠETKÝCH. TO
JE MOZNÉ, TOTÍZ EU-
DOVÉ POĽSKO SA STARÁ
O NASU MENSINU A
VYTVARA PRIAZNIVÉ
PODMIENKY PRE ROZ-
VOJ NASEJ SPOLOČNOS-
TI. VŠETKO OSTATNE
ZÁVISI LEN OD NÁS SA-
MYCH...

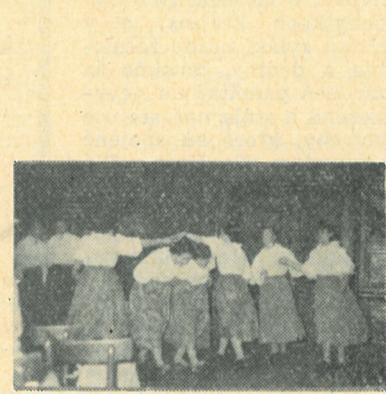

SPOLOČNE ŽIJEME-SPOLOČNE BUDUJEME

20 ROKOV KULTÚRNEJ SPOLOČNOSTI ČECHOV A SLOVÁKOV V POĽSKU

CHARAKTER SLÁVNOST-
NÉHO VÝROČIA.
PRI TEJTO PRÍLEZITO-
STI PREZIDIUM SPOLOC-
NOSTI CHYSTÁ VELA
ZAUJIMAVÝCH PODUJA-
TI, KTORÝCH SA ZÚ-
ČASTNIA POZVÁNI HOSTIA
A NAŠI KRAJANIA Z
JEDNOTLIVÝCH STRE-
DISK ČESKEJ A SLOVEN-
SKÉJ NÁRODNOΣNEJ
MENSINY. STRETNÚ SA
STARŠI S MLADÝMI,
BUDE PRÍLEZITOSŤ K
SPOMIENKAM ... AKO TO
BOLO VTEDY, KED DNE-
NI MLADI CINTELIA
ŠOLI ESTE DETMI. NECH
V TÝCHTO SPOMIEN-
KÁCH NECHÝBAJÚ SLO-
VÁ, DOBRE SLOVÁ O
TÝCH, KTORÍ UŽ OD NÁS
NAVÝD ODÍSLI.

FOTOGRAFIAMI SME
SYMBOLICKY PREDSTA-
VILI, HLAVNE ÚSEKY PÓ-
SOBENIA SPOLOČNOSTI
— PÓSOBENIE V OBLAS-
TI PREHLBOVANIA ČES-
KEJ A SLOVENSKÉJ NA-
RODNEJ KULTÚRY, V
ODVETVI SPOLOČEN-
SKÝCH ČINOV A OSVETY,
PRÁCE S MLÁDEŽOU A
TAKTIEZ NA ÚSEKU OR-
GANIZÁCIE. PRAJME SI,

PREDSTAVUJEME:

- SPOLOČENSKE PRÁCE
- KULTÚRNE PODUJATIA
- ORGANIZAČNÚ ČINNOSŤ
- PRÁCU S MLÁDEŽOU

Z PRELIANEJ KRVI SA ZRODIL L'UDOVÉ POL'SKO

V nedeľu 13. augusta tohto roka sa pri príležitosti 30. výročia veľkého rolnického štrajku v roku 1937 konali význačné oslavu v Majdani Sieniawskom, Jadove, Wišni- czi, Grębowe a Dydni — na miestach pamätných z udalostí

tých čias. Na zhromaždeniach a manifestáciach sa žúčas- tili tisícky rolníkov a delegácie robotníkov. Hlavná oslava bola v Majdani Sieniawskom. Okrem iných bol prítomný aj predseda NK ZSL Czesław Wycech.

URYVKY Z PREJAVU PREDSEDY NK ZSL CZEŚLAWA WYCECHA V MAJDANI SIENIAWSKOM

Zhromaždili sme sa v mieste usvátenom sedliacou krvou, v Majdani Sieniawskom, obci zapísanej nezničiteľnými slabikami v dejinách revolučných bojov poľského národa. Na poliach tejto dediny pred tridsiatimi rokmi, 25. augusta 1937, padli výstreli z pušiek granátovéj polície namierené do sedliackych pris.

Pred tridsiatimi rokmi uložili do mohyly 15 rakiev. Toľko osôb padlo a zomrelo v nemocnici následkom rán.

Sláva a česť ich obetavej smrti! Večná pamäť sedliackym hrdinom, vojakom poľskej a ludovej veci, bojovníkom o lepšie Poľsko, o spoločenskú spravodlivosť!

V tridsiatych rokoch a najmä v rokoch 1935-1937 rolnicke a robotnícke revolučne hnutia dosiahli kulminačny bod. Boli výsledkom vtedajších politických a ekonomickej vzťahov. Majetné triedy priemyselníkov a zemepánov, ktorí vládli v Poľsku, podporované reakčným duchovenstvom a antidemokratickými silami sanačného tábora pilsudčíkov, spôsobili zaostalošť a ekonomickú biedu krajiny. Kartely ovládané cudzím kapitálom tiahli z vidieka vysoké dane, a priemyselné výrobky predavalia za najvyššie ceny. V mestach bola nezamestnanosť. Každý štvrtý robotník bol bez práce.

Na vidieku situácia bola ešte horšia. Milióny rolníkov bolo stlačených na malých trpasličích políčkach popri ktorých existovali zároveň veľké, rátajuje niekoľko desaťtisíc hektárov majetky i ordinácie patriace barónom a kniežatám Radziwiłłov, Potockých, Lubomirských a Zamojských. Bieda a hlad najviac pocitili územia južného Poľska, keďže mali najrozdrobenejšu hospodársku štrukturu.

Podľa údajov Inštitutu sociálneho hospodárstva z

rokov 1934-1935 na vidieku bolo niekoľko miliónov prebytočných ľudí. Vyše dva milióny ľudí v medzivojnovom období emigrovalo z krajiny hľadajúc pracu a chlieb.

Za tých čias dedina trpela hlad a žila v núdzi, bola odstratená od osvetových, kultúrnych a civilizačných výrobokov. Nevedomeľosť, hlad a nemoce ničili životné sily národa.

Za takýchto podmienok sa v radoch Ludovej strany a vo Svätej dedinskej mládeži upevňoval v rolníkom prostredí ideový smer Ludovej fronty, aby spoločnými silami rolníkov a robotníkov zvrhnut sanačnú vládu, zamiešť fašizáciu krajiny a začať boj o Ludové Poľsko. Tieto idey a zásady boja propagovali funkcionári Svätej poľských komunistov, Sväzu komunistickej mládeže ako aj ľavicovu činitelstvo Ludovej strany a „Wici“, ktorí organizovali spoluúčasť radikálnych a revolučných síl vidieka v boji o nový lepší zajtrajšok.

Bol to výsledek robotnícko-rolnického spojenectva, ktoré obrodí a zosilne v období zamračenej hitlerovskej okupácie a bude základom zriadenia Poľskej Ludovej republiky.

Už o dva roky neskôr dejiny ukázali aké krehké a slepé bolo sanačné zriaďenie v období pred narastajúcim hitlerovským nebezpečenstvom. Zaplatil za to celý poľský národ septembrovou porážkou, a neskôr okupáciou — najtrajickejším obdobím v dejinách našej krajiny. V rokoch hitlerovskej poroby národ sa však nepoddal. Zapasiac v nerovnom boji s prevažujúcimi silami nepriateľa, prelial mnoho krvi v boji národnov anti-hitlerovskej koalícii. Svoju krv preliala aj dedina, tvoriac vlastné ozbrojené útvary — Sedliacke batalióny.

Bolo však potrebné veľké úsilie Sovietskeho svä-

zu a jeho brannej moci — Červenej armády, aby prelomil chrbitu hitlerovskej beštii a priniesť slobodu poľskej zemi. V tomto oslobozujúcom boji sa zúčastnilo aj Ludové Poľské vojsko. Sovietsky sväz, ktorý v tomto roku oslavuje 50. výročie Veľkej októbrej revolúcie, už dvakrát v tomto storočí rozhodujúco ovplyvnil nezávislosť našej krajiny. Prvýkrát, hned po revolúcii, keď priznal poľskému národu právo na samourčenie a druhýkrát, keď rozdrvíl hitlerovského uchvatiteľa. Dnes krajina sovieta, sused a priateľ v spoločnosti národom socialistického tábora, pomáhal nám v období výstavby a obnovy krajiny; je zabezpečením našich hraníc pred chuťkami nemeckých revanšistov; stojí na stráži mieru vo svete.

Uplynulo 30 rokov od boju na majdanských poliach a v tom 23 rokov v slobodnej Ludovej vlasti, zemi robotníkov a rolníkov, zviazaných bratským spojenectvom, v ktorom vedúca úlohu má strana robotníckej triedy — Poľská zjednotená robotnícka strana za spoluúčasti Zjednotenej Ludovej strany a Demokratickej strany.

Výrobky rzeszowskej oblasti ako aj celého štátu možno vidieť holým okom. V tejto oblasti Poľska, pred vojnou najbiednejšej, sme vybudovali a ešte ďalej staváme veľké priemyselné závody. Predtým malorolník — dnes robotník, pracuje pri výrobe lietadiel, áut, rušňov, pretvára polohy poľskej zeme v tarobrzeskom sírnom kombináte, býva zamestnaný v gumenom, chemickom, hutníkom, strojárenskom či rolnicko-potravinárskom priemysle.

Ako sa len zmenila situácia detí a mládeže. Navštívujú školu sýte a oblečené, dochádzajú autobusami a vlakmi, dobývajú brány stredných a vysokých škôl.

V spriemyselnenej krajine každý rok sa zlepšujú podmienky rozvoja poľnohospodárstva. V mnohých jeho

odvetviach dosiahli sme plnú sebestačnosť. Tak je, keď ide o mlieko, vajcia, tabak, chmel, cukrový repu, repku. Rýchle sa vyvíja výroba zeleniny a ovocia. V niektorých odvetviach poľnohospodárskej výroby brzdou nie je teraz výroba neschopnosť poľnohospodárstva, ale nedostatočná spracovacia kapacita rolnícko-potravinárskeho priemyslu. Obetavá a úsilovná práca rolníkov má plné uznanie Ludovej vlády a celej spoločnosti. Dáva nám ona poľnohospodárske plodiny pre vyživanie krajiny, suroviny pre priemysel a poľnohospodárske výrobky pre export. Zamestnanie rolníka stáva sa stále viac dôležité.

Hovoriac o úspechoch hospodárstva, osvety, kultúry a zdravotnej starostlivosti, o civilizačných výrobokov krajiny, a v tomto zvlášť nášho rolnictva a dediny, musíme sa zároveň pamätať na nevyriešené a stále narastajúce potreby, ktoré sú spojené s vývojom. Končime veľký program elektrifikácie — začíname druhý, taktiež významný: zabezpečenie poľnohospodárstvu a dedine vody, čo je podopreté ústavou schválenou snemom. Môžeme sa už pýsiť úspechmi výroby. Pred nami je ale veľká úloha zlepšenia pozemkovej štruktury rolníckych hospodárstiev. Máme obrovské úspechy v odvetvi tvorivého pôsobenia rolníckych krúžkov — vybaviť však treba ešte otázku ďalšej mechanizácie poľnohospodárskej výroby.

Pred nami sú obrovské úlohy v odvetvi výstavby moderného poľnohospodárstva a novej dedine, dediny blaho bytu, kultúry spoločenských zariadení. Pri spolupôsobení mesta a dediny, poľnohospodárstva a priemyslu, robotníkov a rolníkov existujú slubné podmienky realizácie výstavby novej dediny a moderného poľnohospodárstva, ale je potrebné úsilie tak jednotlivca ako aj kolektívu celej dediny.

VÁŽENÝ HOST GEN. DE GAULLE, PREZIDENT FRANCÚZSKA NAVŠTÍVI POL'SKO

Na pozvanie predsedu vlády Edwarda Ochaba, gen. de Gaulle, prezident Francúzska, spolu s manželkou oficiálne navštívi Poľsko 6.-12. septembra 1967.

Táto návšteva vyvolala veľký záujem širokej verejnosti vo svete.

CELÁ KRAJINA OSLAVUJE SVIATOK ÚRODY

Ukorunovaním sviatku úrody budú v prvú septembrovú nedeľu už tradične ústredné dožinky vo Varšave.

O tohoročných dožinkach takto hovorí predstaviteľ Ústredného svazu rolníckych krúžkov T. Wiatr:

— V niekoľkých miestach, kde najskôr zožali, rolníci už oslavovali sviatok úrody. V ostatných — dožinky sa budú konať v najbližších týždňoch. V dedinách, obciach, oblastiach a okresoch pôsobia dožinkové výbory, ktoré pripravujú program osláv a vyberajú delegátov na ústredné dožinky.

Na ústredných oslavách vo Varšave sa zúčastní 50 tisíc rolníkov zvolených na tohto typu dožinkach v teréne, výlety a delegácie zo závodov, ktoré produkujú pre poľnohospodárstvo, ako aj — ako obyčajne — veľa obyvateľov hlavného mesta. Medzi hostmi budú zároveň početní predstavelia zahraničnej Polonie.

Oslavy v Karvine

● Poliaci na Zaolží — ako sme už pisali — oslavovali svoj veľký sviatok: 20. výročie existencie Poľského kultúrneho sväzu.

● Vo svätočnej nálade, pri zvukoch orchestrov a vo farebnom sprevode pochodovalo vyše sedem tisíc účastníkov ústredných osláv v Karvine — predstaviteľov zaolžianskych Poliacov.

● Horúci potlesk sprevádzal pochodusy umeleckých kolektívov; detské a dospelé.

● Ústrednej akadémie, ktorá bola spojená s vystúpením umeleckých kolektívov sa zúčastnili tiež hostia — umelecké kolektívy zo susedných okresov Poľska.

Farebný a imponantný bol jubilejný festival, ktorý usporiadal Poľský kultúrno-osvetový sväz v Československu pri príležitosti dvadsaťročia. Miesto deňa: banícka Karviná. Cas: prvý a druhý júl. Počasie: práve výnimco, štyridsať stupňov v tieni. Poučujú: rôznorodé, a začíname od vzrušujúcich detských

predstavení, cez súťaž pesničky a končiac na monumen-tálnom vystúpení zlučených spevokolov, všetky vydarene.

Udalostou festivalu bol poľský pochod ulicami Karvine, v ktorom išli predstaviteľia všetkých skupín PZKO, fa-rebné regionálne umelecké ko-lektívy, banícke orchestre, by-

vali väzni koncentračných táborov, verejní činitelia, uči-telia a veľmi veľa mládeže. Na čestnej tribúne vitali po-chod o. I. tajomník Obvodného výboru KSC v Ostrave súdr. Oldřich Volenik a veľvyslanec PER v Československu Włodzimierz Janiurek.

Poliaci, ktorí bývajú v se-vero-moravskom obvode m-

žu byt naozaj hrđi zo svojich kultúrno-osvetových úspechov, vďaka ich aktivite toto zá-kutie v Československu patrí asi k najviac kultúrnej oblasti v Európe.

(Text a snímky: „Poglądy“ č. 15, Katowice, 1-15.VIII. 1967)

ZÁBER Z MANIFESTÁCIE PRI PRÍLEŽITOSTI 20. VÝROČIA PZKO

VEEVYSLANEC PER V ČESKOSLOVENSKU WŁODZIMIERZ JANIUREK A LITERÁRNY PRACOVNÍK JASICZEK S ÚČAS-TNIKMI OSLÁV DVADSATRÖCIA PZKO

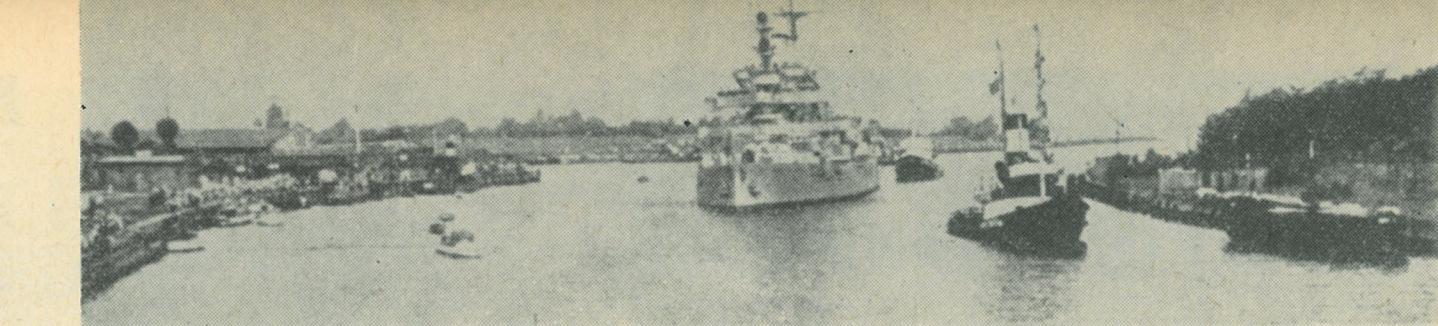
TRI ŠTVRTE NA PÄŤ

Po prvej svetovej vojne a národnoslobodenecých hnutiach ako aj revolučných otrásach, ktoré sa prehnali cez Európu, nastali radikálne zmeny v pomere politických sôl tohto kontinentu a celého sveta. V porazenom Nemecku padlo cisárstvo, prestala existovať Rakúsko-uhorská monarchia, na troškách cárskeho Ruska vznikol výročí socialistický štát vo svete — Sovietsky sváz. Vzniklo alebo získalo nezávislosť veľa stredných a menších národných štátov. Medzi nimi bolo aj Poľsko.

Vtedajšie rozdelenie sveta mocnosťami výfaznej koalície nezaviedlo v povojuvých vzťahoch trvalú stabilizáciu, ale zrodilo nové rozpory. Mier opretý na versailleskej zmluve sa stal iluzórny.

Talianko, v ktorom fašistická strana na čele s Mussolinim roku 1922 uchvátila vládu, spelo pri použití sily k rozširovaniu svojich kolónií v Afrike a v bazéne Stredozemného mora, ohrozených takto francúzske a britské záujmy. Japonský imperializmus otvorené spel k uchvataniu moci na ázijskom kontinente a na Pacifiku, v čom mu prekážali staré koloniálne mocnosti — Veľká Británia, Francúzsko a mladý americký imperializmus. Najväčšou však hrozbu pre mier v Európe a vo svete bol agresívny nemecký imperializmus spejúci k revízii ustálených hraníc. Nezmieril sa s porážkou a potajomky či polojavne smeroval k zlomieniu nastolených versailleských dôchodov, ako aj k obnovi hospodárskej a vojenskej sile nemeckej štátu. Tomuto stavu vyhovovala zároveň krátkozraká politika výfazných západných mocností, ktorým monopoly boli zviazané s nemeckým kapitálom a preto mali bezprosedený záujem na obnovu nemeckého hospodárstva. Jednou z najpodstatnejších politických príčin podporovania Nemecka západnými mocnosťami bolo obrátiť expanziu nemeckého imperializmu na východ a využiť svojho nebezpečného protivníka v boji so Sovietskym svárom.

Zretele sa tiež prejavoval konkurenčný boj medzi hlavnými štátmi

Autentická snímka z 25. augusta 1939. Tohto dňa v čestnom sprievode vplávala do gdaňského prístavu nemecká pancierová lode „Schleswig-Holstein“. Napriek tomu, že mala to býť iba návšteva, predsa v jej obrovských deloch a pancierových skryšach boli smrtonosné nálože, a v oceľovom sejfe veliteľa lode sa nachádzal tajný Hitlerov rozkaz nečakavanie otvoriť palbu na poľské pobrežie a tým prepadnúť Poľsko bez vypovedania vojny.

výfaznej koalície. Spojené štaty sa snažili získať výfazný trh a kolónie ovládané Veľkou Británia a Francúzskom. Veľká Británia obávajúca sa zase privelkého rastu významu Francúzsku, v súlade so svojou tradičnou politikou „rovnováhy sôl“, všade kde len možla, snažila sa oslobať vplyvy Francúzsku a jeho prívrženov podporujúc Nemecko. Z toho vyplývalo, že výnimočne ústupčivý postoj voči Nemecku.

Nemalý vplyv na vtedajšiu svetovú situáciu malo aj to, že mladé štaty, ktoré vznikli v dôsledku prvej svetovej vojny neboli schopné zabezpečiť si vlastnými prostriedkami svojú bezpečnosť a museli hľadať spojencov. Toto využili kapitalistické mocnosti a zapojili ich do okruhu svojich záujmov, považujúc ich zároveň ako nástroj vlastnej politiky a ako predmet politických špekulácií. Napomáhalo tomu vládnuce vnútorné zriadenia týchto krajín, ako v prípade Poľska, ktorého vládnuce kruhy sa vyznačovali antikomunizmom a ich zahraničná politika nedokázala zabezpečiť obranyschopnosť krajiny.

Po prevzatí hitlerovskou stranou v januári 1933 vlády Nemecka na demokratickú polohu bol problém novej vojny v Európe. Rápidne rastie výroba nemeckého vojnového priemyslu. V rýchлом tempe sa zvyšuje nemecká zbranná moc, najmä letectvo, pancierová zbraň a vojnové loďstvo. Zároveň rastie ekonomická aktivita Tretej ríše, čo vede k ziskaniu Nemeckom silných hospodárskych pozícií vo viačkých krajinách Európy, Blízkeho východu, Afriky a dokonca Južnej Ameriky.

Navonok sa hitlerovská diplomacia hľásajúca bojovný antikomunizmus stretla s priaznivým priatím buržoázie západných krajín, najmä tej časti, ktorá dôfala, že sa Nemci chystajú k rozehrujúcemu úderu predovšetkým na Sovietsky sváz. Hitler a jeho diplomatická služba spájala tento antikomunizmus so zastrašovaním európskej verejnosti nebezpečím vojny, popri súčasných klamivých zárukach udržania mieru a dobrých vzťahov so západnými mocnosťami. Týmto Hitler

sí získal povolnosť svojich hlavných súperov: Veľkej Británie a Francúzsku voči svojim narastajúcim agresívnym činom.

Týmto bola zmarnená jedina šanca na vytvorenie rovnováhy sôl, ktorá by zadržala agresora pred rozpútaním vojny.

Po obsadení zdemilitarizovaného Porýnska v marci 1936. roku a po anexii Rakúska 15. marca 1938, ktorého pohľadom Treťou ríšou sa nestretlo so žiadnym protestom západných krajín, došlo k tzv. československej kríze. Mnichovská dohoda, ktorú 29. septembra 1938 podpisali na stretnutí v Mnichovе predsedovia vlád Anglicka a Francúzsku Chamberlain a Daladier z jednej strany a z druhej strany Hitler a Mussolini bola začiatkom poslednej fázy tragédie národov Československa ponechaných Hitlerovi a priblížila vojnu k hraniciam Poľska.

Zváčšajú sa Hitlerové požiadavky voči Poľsku. Najprv žiada odovzdanie Poľska a vybudovanie exteriéornej magistrály cez Poľské pomorie do Východného Pruska. Neskor, v posledných dňoch septembra 1939, žiada už cele poľské Pomorie a „vyrwanie“ hraníc na Slezku. Množia sa prítipoľské provokácie. Súčasne Hitler začína oficiálne a neoficiálne rokovania s Veľkou Británia a Francúzskom, aby zavíť Poľsko jej západných spojencov ukážujúc im perspektívnu priateľstva a spolupráce s Nemeckom.

Postoj západných mocností v týchto posledných septembrových dňoch bol plne dvojzmyselnosť. Poľsko nebolo informované o obsahu berlínskych rozhovorov. Pripravovalo sa vyslanie do Poľska posolstva, ktoré by bolo zložené z neutrálnych pozorovateľov podľa vzoru predmichovského obdobia. Žiada sa tiež od Poľska, aby neprovokovalo vyhlásením mobilizácie. Tento nátlak spôsobil oneskorenie mobilizácie o niekoľko dní, t.j. do 31. augusta. Ale aj vtedy sa stretila ona s rozehodným protestom francúzskych a anglických zástupcov vo Varšave.

Hitler však dôsledne smeroval k vojne. Preto odmietol všetky pokusy na vyriešenie situácie mierovou ce-

stou a vydal rozkaz zaútočiť na Poľsko.

1. septembra 1939 o tri štvrti na päť huraganová palba na poľskú vojenskú posádku Westerplatte at Hitlerovskej pancierovej lode „Schleswig-Holstein“, ktorá od niekoľkých dní kotví v gdaňskom prístavnom kanáli, vraj na priateľskej návšteve, začala útok na Poľsko a II. svetovú vojnu.

Osamotená 182-členná posádka Westerplatte pod velením majora Henryka Sucharského a kapitána Franciszka Dąbrowského cez 7 dní viedla nerovný hrdinský boj s mnohokrát silnejším nepriateľom. Tento boj odzrkadluje tragédiu poľského septembra, je opravdivým svedectvom hrdinstva poľských vojakov a zároveň dôkazom úplného krachu politických a vojenských plánov sanačného Poľska.

Ked po rokoch vojny prišlo oslobodenie na Poľskom pomore vedľa sovietskych vojakov bojovali aj poľskí vojaci z pancierovej brigády Hrdinov Westerplatte. Posledným akordom vojny v Európe bola berlínska operácia, v ktorej popri sovietskych armádach bojovali vojaci 1. a 2. armády Poľského vojska, prinášajúci na území nepriateľa odplatu za septembrovú porážku. Spolu bolo to vyše 200 tisíc poľských vojakov a dôstojníkov, 3100 diel a minometov a vyše 300 lietadiel.

Poľský národ zo skúseností tragického septembra, ktorému nezabránil papierový spojenec, uzavreté medzivojnovou vládou, vyniesol správne úzavvery. V obrodenom Poľsku našla si slobodnú cestu myšlienka, že zvrhnutie odvejkej poroby a vznik nezávislého Poľska bol možný iba vďaka idei socializmu, ktorý zvifažil v Rusku v roku 1917 a otvoril cestu k slobode poľskému národu. Znamenalo to významno nové politickej orientácie, ktorú hlásala a kriesila k životu Poľská robotnická strana a spriateľená s ňou demokratické sily. Spojenec so Sovietskym svárom stalo sa pre nové Ludové Poľsko základom politiky zabezpečujúcej národnú existenciu.

A.

ZPRÁVA ZO ZASADNUTIA PREZÍDIA ÚV KSČaS

NA ŠE DVADSATROCIE

13. augusta tohto roka sa konala v Krakove schôdza prezidia Ústredného výboru Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku. Hlavnou tematikou ročníka bol program osláv 20. výročia existencie a pôsobenia organizácie národnostných menších, českéj a slovenskej v Poľskej ľudovej republike. 20. výročie malo byť — podľa mienky predstaviteľov našej Spoločnosti — uctiene mnohými podujatiami vo všetkých zložkach našej organizácie. O tejto otázke sa diskutovalo v teréne už od posledného III. sjazdu, na ktorom sa prvýkrát rozhadlo, že dvadsaťročie Spoločnosti bude slávnostne uctiene. Odtač došiel celý rad návrhov, ktoré sa týkajú podujatí chystaných miestnymi inštanciami. Z tohto vrecka projektov prezidium vybrało najpodstatnejšie a utvorilo komplexný plán osláv dvadsaťročia Spoločnosti bude slávnostne uctiene. Odtač došiel celý rad návrhov, ktoré sa týkajú podujatí chystaných miestnymi inštanciami. Z tohto vrecka projektov prezidium vybrało najpodstatnejšie a utvorilo komplexný plán osláv dvadsaťročia. Po obdržaní na tento cieľ patričných prostredkov plán bude realizovaný v súlade s rozhraním prezidia.

Oslavy dvadsaťročia sa začnú 3. septembra o 19. hodine súčasným zapálením ohňa vo všetkých dedinách, kde pôsobia miestne skupiny a obvodné výbory Spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku: teda vatry zaplanu v 15.

spišských a 13. oravských dedinach, ako aj v českých strediskách. Pri vatrach budú sa konáť miestne ľudové veselice s vlastným zábavným programom.

Mesiace september a október v súlade s rozhodnutím prezidia budú obdobím prípravy všetkých našich umeleckých kolektívov k obvodným a ústredným súťažiam, ktoré sa budú konáť v novembri a decembri tohto roku. V októbri budú tiež naše MS a OV prípravovať ďalšie výročné podujatia na november a december. Koncom decembra sa totiž končia všetky oslavky spojené s dvadsaťročím.

V novembri (do 26.) budú obvodné súťaže všetkých spišských, oravských a českých umeleckých kolektívov spojené s teleturnajom organizovaným našou redakciou Života. Prehliadku umeleckých kolektívov a teleturnaj Života prezidium navrhne usporiadat na Spiši — v Niedzici, na Orave — v Jablonke, a keď ide o strediská české — v Želove. Na prehliadke sa rozhodne, ktoré najlepšie kolektívy sa zúčastnia ústredných súťaží, spojených s hlavnou akadémiou dvadsaťročia Spoločnosti, ktorá bude v Nowom Targu medzi 26. a 31. decembrom tohto roku. Pre umelecké súbory, ktoré budú reprezentovať najlepšiu úroveň, sú pripravované popri iných odmenach aj výlety do Československa. Teleturnaj Života bude spoločensko-zábavným podujatím, ktorého úlohou je popularizácia

našo časopisu, našej Spoločnosti, ako aj ukávanie ekonomických, sociálnych a kultúrnych premien na terénoch kde žijú a pôsobia naše národnostné menšiny — česká a slovenská. Na výťažok turnaja (a budú môcť si preveriť svoje sily všetci účastníci osláv) čakajú početné hodnotné ceny.

Takisto, pri príležitosti výročia, v novembri (od 26.) a decembri bude usporiadana súťaž o najlepšiu klubovnu Spoločnosti. V tejto súťaži sa zúčastnia všetky naše klubovne. Súťažná porota bude v tom čase naťať do výstavového klubovne, hodnotiť ich pôsobnosť, ako aj výzdobu spojené s 50. výročím Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie a s 20. výročím existencie a pôsobenia našej organizácie KSČaS v Poľsku. Na decembra sa tiež plánuje stretnutie so slovenskými spisovateľmi, ktorých naša Spoločnosť pozve, ako aj usporiadanie výstavy slovenských a českých kníh.

Počas vianočných sviatkov sa plánuje usporiadanie tradičného stretnutia so slovenskou školskou mládežou, čiže „dedo Mráz pod stromčekom“.

Po 26. decembri bude príležitosťné plenárne zasadnutie našej Spoločnosti, na ktorom bude vyhľásený referát na tému „Úlohy Spoločnosti vyplývajúce zo skúsenosti dvadsaťročia a dnešných potrieb“. Po referáte a diskusii bude vyhľásené príležitosťné uznesenie a najaktívnejším budú udelené odznaky „Zaslúženého činiteľa“.

Na druhý deň po plenáre ÚV KSČaS bude ústredná akadémia, na ktorej vystúpia najlepšie naše a pozvané z Československa umelecké kolektívy. V tomto čase naši umeleci predstavia na príležitostnej výstave niektoré svoje maliarske, sochárske a grafické diela. Na akadémii, ktoréj sa popri krajanoch zúčastnia domáci a československí hostia budú odovzdané významnania a diplomy za prácu v našej Spoločnosti.

Uvedený a schválený prezidiom program je bohatý a plne odzrkadluje závažnosť oslavovaného výročia. Prezidium rozhodlo obrátiť sa na všetkých činiteľov, aby pomáhali pri jeho realizácii. Bolo schválené, že 21. augusta delegácia prezidia predstaví štátnym a stranickým orgánom naše návrhy a potreby spojené s dvadsaťročím existencie a pôsobenia organizácie národnostných menších, českých a slovenských v PER.

Prezidium zhodnotilo zároveň svoju doberajúcu prácu, poukazujúc na konkrétnych príkladoch, že od posledného sjazdu sa veľa urobilo, ale ostalo ešte mnoho práce tak v smere aktuálnych potrieb ako aj v zdokonalovaní štýlu práce samotného prezidia. Okrem toho pri príležitosti celoštátnych osláv 50. výročia Októbrovej revolúcie bolo rozhodnuté prípraviť a dať k dispozícii miestnym orgánom všetky naše umelecké kolektívy a iné prostriedky Spoločnosti.

NAD VRBOVOM JASNO

Vrbové... je to osada v okolí Piešťan. Neleží na turistickej trase, odrazená ako lopta do autu označuje svojou polohou pravý okraj údolia Váhu. Ale iba to...? Sú aspoň tri príčiny pre ktoré hodno tusa prísť. Vo Vrbovom sa narodil Mór August Beniovský. Poľská encyklopédia pod týmto heslom uvádzá, že to bol šľachtic maďarského pôvodu, konfederát, vynesený na Kamčatku, utiekol do Francúzska. V roku 1793. dobyl Madagaskar a vyhlásil sa kráľom. Je to postava zaujímavá a problematická. Písali sme už o ňom v Živote, a naposledy Rudolf Skukálek v bratislavskom Sveti socializmu uverejnili veľmi zaujímavé kapitoly zo života Mericia Beniovského.

Teda narodil sa v Vrbovom a to je jedna z príčin návštevy. Druhou je krievá veža... ako v Pize. Piza leží v strede Talianska. Má okolo sto tisíc obyvateľov a známu krievu vežu z X. — XIV. storočia. Vrbové je menšie, ale pramene uvádzajú vznik románskeho kostola už v XIII. storočí. Čas zmenil štýly, odzrkadlil obľubu jednotlivých epoch. Nevydržali to jednak základy a nachýlili aktuálnu vežu. Klania sa ona dnes návštěvníkom, ukrýva vo svojom vnútri zvony, ktoré dúfajme nebudú už viac pretavene na náboje.

Pri veži sú zaujímavé figúry svätých. A tiež pomník ku cti padlých v I. svetovej vojne. Možno padli vlastne od strely ulianej z nejakých zvonov. Dnes zvučne zvonia im z krievnej veže nové zvony. Kostol uzatvára desiatky rímskych, lavou stranou sa túli k hospode. Hodno aj tu zájsť. Možno — ak sa má šťastie — stretnúť tu a vypísiť si víno s Rudolfovom Klčom, nazvaným Vaškom, učinným a milým občanom Vrbového. Jeho rodina býva tuna od 800 rokov, tak aspoň tvrdí, ale to je už úplne iná história...

V Piešťanoch hovoria: „z Vrbového nič dobrého“. Odtiaľ vlastne tiahnu chmary a posielajú hromové bozky storočným stromom v piešťanskom parku. Hladina Váhu sa vznáša a mení farbu, ale nad Vrbovom je už vtedy jasno.

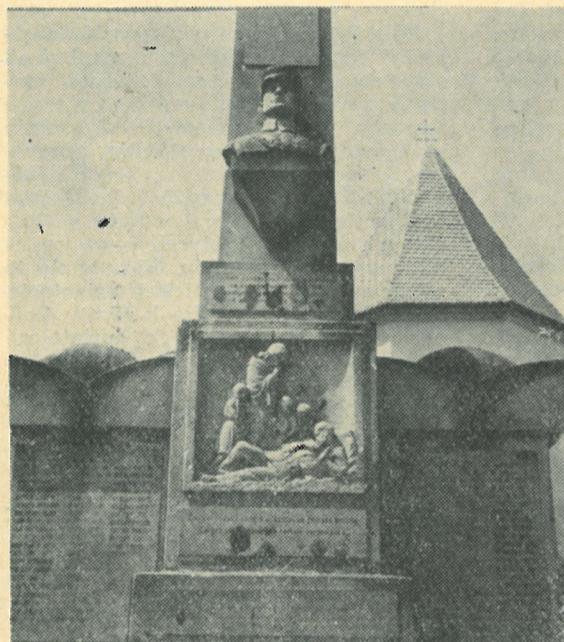

Pohľad na Vrbové z krievnej veže

Pomník ku cti padlých v I. svetovej vojne. Okrašľuje ho poprsie gen. Milana Rastislava Štefánika

Krievá veža... Rudolf Klčo hovorí so známym slovenským maliarom z Piešťan Aurelom Kajlichom

Svätá figura

Z ORAVSKÝCH
ZÁZNAMOV

**POHNUTÝ
ŽIVOT**

Sprac. A. ADAMEC

Pestra paleta modrastých hôr, údoli, kaňonov s bystrými potokmi a dediniek, so zvláštnymi typmi stavieb doplnovaná romantikou a zvykmi oravského prostredia oddávna inšpirovala vynikajúcich spisovateľov. Jedným z nich bol naozajstný fotografista ľudu slovenského, rovesník Hviezdoslava — Martin Kukučín, vlastným menom Matej Bencúr. Tak ako v slovenskej poézii nik neoslal a neospieval krajinu svoj rodný kraj ako Hviezdoslav svoju rodnú Oravu, tak nik zlo slovenských novelistov nenapísal krajšie rozprávky a novely zo života oravského ľudu ako Kukučín. Jeho dialóg obžívovaný zdravým srdcenným a veľkým umením kompozicie urobili z neho majstra slovenskej realistickej poviedky a novely.

Narodil sa 17. mája 1860 v dolnoravskej dedine Jasenovej, v rodine oravského sedliaka a od mladosti zrástol so svojpráznym dedinským prostredím. Zblízka poznal jeho život v každodenných aj svätočných podobách, takmer celý občiansky rok, dedinu v lete i v zime. Denne stretal celý rad podarených ľudových postáv, vypočul v rozhovoroch časte prihody mladých dedinských zaľúbených párov či manželských dvojíc, stretal origi-

nálne figúrky dedinských remeselníkov i iné, a to sa postupne ukladalo v pamäti, aby obraz patriarchálnej oravskej dediny ožil v ľudových črtach, ktoré tovoria najkrajšiu časť jeho literárneho diela.

Hrdinami sú s prekvapujúcou vernosťou a roztomilým humorom opísané dedinské postavy sedliakov, švárných suchajov a huncútske dievky, komických remeselníkov, pastierov, figlárskych riechtárov, aj rechtorov i krčmárov. Ich reč, zvyky, prostredie, majú doslova dokumentárnu cenu.

Pravda, prv než sa stal spisovaťom, musel sa na svoje životné povolanie dobre pripraviť. V gázodiskových rodinách tých čias bolo zvykom, že starší bratia zostávali na maejtku a najmladší odchádzal buď na remeslo alebo ojedinele na štúdiá. Malému Matejovi sa podarilo odísť na gymnázium v Revúcej, ktoré navštievoval do roku 1874. Potom štúdia končil v Martine, v Banskej Bystrici a na učiteľskom ústave v Kláštore pod Znievom, kde so spolužiakom Antonom Bielkom vydával BESIEDKY a SLOVENSKÝ KALENDÁR. Od roku 1878 nastúpil učiteľské miesto v Jasenovej. V tomto rodenom prostredí začal literárne tvoriť.

Spočiatku si svoje práce vpisoval do zošita nadpisaneho MÚZY MARTINA KUKUČÍNA, no čosko-ro posielal do redakcie Národných novín prácu NA HRADSKEJ ČESTE, v ktorej prejavil bezprostredný, srdečný, vzťah k životu dedinských ľudí, bez akýchkoľvek stavaovských predstupkov. Stretávame sa v nej so živou ľudovou postavou cestára a jeho vtipnej mladej ženy, ktorá odučila muža žiarlivosti. V druhej poviedke ČAS TRAŤ — ČAS PLATÍ, Kukučín zobrazuje ľubomornú zápletku medzi zemanom Paľkom Zrebnickým a sedliačkou Žofkou Machnatých a intrígy, prostredníctvom ktorých sa ona rieši. Podobnú problematiku nachádzame i v niektorých jeho ďalších prízach zo začiatocného obdobia, napr. v poviedkach PÁN MAJSTER OBSÍVAL, MÁJE, SUSEDIA, v ktorých Kukučín rozbádza „dedinskú verziu námetu Romeo a Júlie“. Poviedky NA JARMO, HODY, NA ONDREJA, RYSAVA JALOVICA i celý rad ďalších tvoria charakteristickú črtu Kukučínevej tvorby dedinských zvykov, obývajov a ľudového humoru, zároveň rozprávané sú hovorenom ľudovom jazyku, ktorý sa predtým považovalo za okrajový.

STŘEDEM SVĚTA JE OSTRAVA

Je to snad škoda, že Jan Mašek nežil v osmnáctém století, když anglický parlament vydal výzvu, v níž nabídl sto tisíc liber tomu, kdo dovede jakýmkoliv způsobem měřit čas. Mořeplavci měli tenkrát k dispozici už první námořní mapy, využívali dalekohled a měli kompas. Scházel jim však čtvrtý činitel — dokonalý hodinový stroj, aby mohli s jistotou vyřešit velkou neznámou světových oceánů. Orloj, který vybudoval Jan Mašek, by byl totiž schopen svou fantastickou dokonalostí vybrakovat britskou státní pokladnu. Kromě všechn obyčejných funkcí každého orloje tu můžeme vypozorovat ještě několik dalších výslovně speciálních úkolů — datumovka tu mimo jiné pracuje automaticky i v přestupných letech, čtyři ciferníky měří čas v různých částech zeměkoule a navíc je na orloji ještě astronomická a planetární část. Osa orloje v astronomickém ciferníku probíhá sítí globu zrovna v místě, kde se protíná 50. rovnoběžka s osmnáctým poledníkem. V tom bodě totiž jako střed světa dýmá Ostrava.

Jan Mašek nemohl ovšem nevzít v úvahu poznatky, za něž se ve středověku upalovalo na hranicích, a tak tedy zdání přeměnil v holou realitu v planetární části. Uvnitř obíhá osm planet kolem slunce. Naše Země jako malá zlatá koule se stříbrným měsíčkem běží na třetí pozici hned za Merkurem a Venuší. Na kruhu kolem jsou vyznačeny alegorie dvaceti měsíců našeho roku.

Je to prostě pomalu tak nepředstavitelné jako samy nekonečné prostory Vesmíru a jeden člověk, tvůrce, si ani všechny funkce za jeden život ověřit nemůže. Přesnost stroje je mimochodem tak úžasná, že teprve po dvaceti tisících letech bude v pohybu planet jen milime-

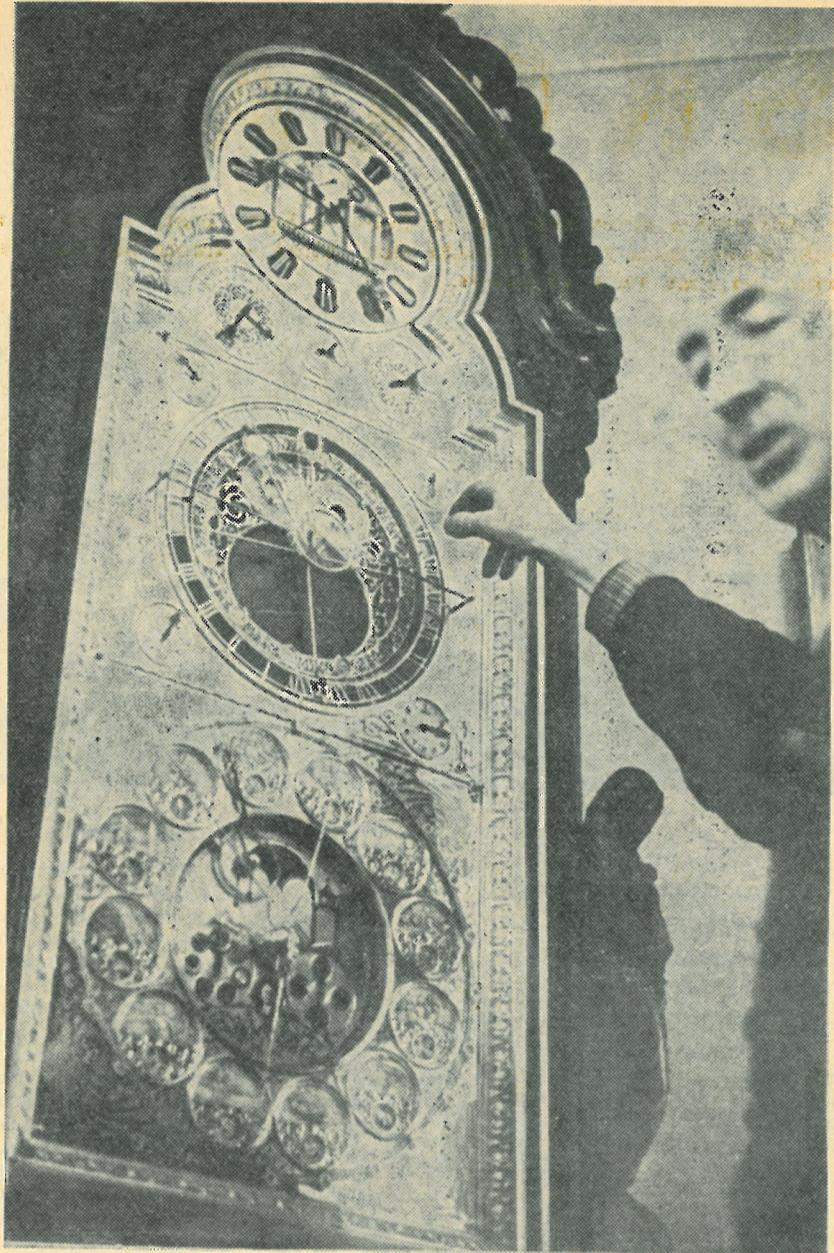
trová rozdílnost. Celý orloj byl totiž vyroben s přesností počítající na stamlióntiny. Za nulou a desetinou čárkou je ještě osm dalších míst.

A když jednou začne stroj tikat bez pítomnosti svého tvůrce, jemuž bylo ve chvíli naši návštěvy osmdesát let, bude pracovat snad celá staletí, aniž by kdokoli sáhl do jeho tajuplných vnitřností. Tvůrce mu dal osmikilová závaží, která jsou automaticky natahována elektrickým zařízením.

Protože má každý orloj také své figurální motivy, jsou i tady, v nejvyšším ciferníku zlatá dvírka, která předvádějí pracně promyšlenou hru. Kdoví, snad se mu staré figurální hry nezdaly dost atraktivní. A tak když dnes na jeho orloji odbojí celá hodina, rozloží se do stran nejhornější ciferník, uprostřed kotouče se objeví zlatý strom poznání a z okénka vystoupí dva naháči Eva a Adam. Eva podá Adamovi symbol pokušení — jablko. Pak zmizí i strom poznání a místo něj se vynoří sedm malovaných kruhů, na nichž ostavský soustružník zaznamenal koloběh lidského života — kolébka, kniha, květy, zrající ovoce, ženě, zimní sibérie a rakev. A v nejhornějším okénku velké, dvoumetrové barokní skříně se rozhoupat zlatá kolébka, symbol počátku nového života.

Musela to být zouflalá práce — všechna dva tisíce součástí i s návrhem konstrukce si musel Jan Mašek vyrobit sám. Ale rozhodující prý není složitost stroje, ani propočty nebo vlastní stavba. Důležitá je, jak říká Jan Mašek, láska k dílu, která prý přinese trpělivost, sílu, zrak a šikovnost sama sebou...

— RVK —
SNÍMKY: B. KOCEK

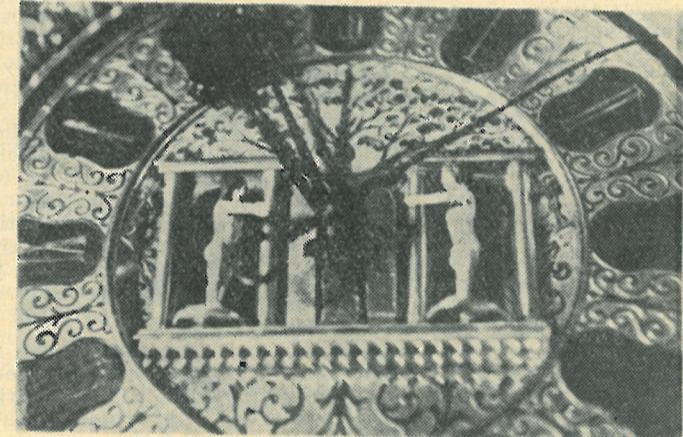

Jan Mašek vyřezával ornamenty na svém orloji ze zlatého plechu. Dole: Ve figurální části orloje vystupuje biblická dvojice Adam a Eva.

PROPAGUJ
KRAJANSKÝ
CASOPIS
v
ZIVOT

NÁŠ ČASOPIS ŽIVOT MOŽTE SI PREDPLATIT V ČESKOSLOVENSKU, KED' NAPÍŠETE NA ADRESU: POŠTOVNÍ NOVINOVÁ SLUŽBA — DOVOZ TISKU, VINOHRADEK 46, PRAHA 2 — VINOHRADY. INDEXOVÉ ČÍSLO ŽIVOTA JE — 36650 A PREDPLATNÉ NA JEDEN ROK ČINÍ 24,60 KČS.

NEZAPOMEŇ
v
PREOPLATIT
v
ŽIVOT
NA ROK
1968

S Jasenovou sa Martin Kukučín rozlúčil roku 1885 a do jeho životných osudov zasiahla Praha. Rozhodol sa pre štúdium medicíny na Karlovej univerzite. Na tunajší život si rýchlo privykol, ale oravská dedina zostávala nadále jeho láskou. Svedl o tom jeho d'alšia prizaická tvorba.

V pražskom prostredí vznikajú zaujímavé prózy O MICHALE, NE-PREBUDENÝ a celý rad ďalších poviedok s dedinskou tematikou, aj ožívajúce spisovateľové spomienky na detstvo a študentské časy. Spomeňme niektoré. V poviedke KEĎ BACÍK Z CHOCHOLOVA UMRIE Kukučín zobrazil na postave Aduša Domanického duchovný i hmotný úpadok zemianstva, zase v novele DIES IRAE na postave starého Sýkora zobrazuje typ dedinského úžerníka, ktorému v živote na ničom nezaleží — okrem peňazí. Preto keď richtárovci Zimovci sa zadžia, zakaže svojmu synovi Jurovi chodiť za ich Evkou, hoci ju mal rád. Druhého syna dal na vojnu a vyhnal ho len preto, že ho podezirieval o krádež svojich peňazí. Strata peňazí ho viač zmorila ako prípadná smrť synova. No zároveň ho priviedla k uvažovaniu nad zmyslom vlastného života. V tejto čundej bilanci sa odhaluje prízivníctvo

a úžera v pravom svetle. Starý Sýkora v dlhom monologu uvažuje o tom, ako získaval peniaze... „Úskoky, lesť, obchádzanie zákona, využitie slabostí ľudských, vykoristenie cudzieho neštastia, zapredanie eti, statočnosti i viery — to bol jediný zmysel a náplň jeho života.

Zo študentského prostredia čerpá aj jedna z najznámejších Kukučínových noviel MLADE LETA, v ktorej autor vytvoril obraz študentského života. V Prahe vznikli tiež rozprávky z prostredia veľkomesta a z malomestského prostredia.

Praha v rozhodujúcej miere zasiahla aj do životných osudov mladého lekára a spisovateľa. Zoznámil sa tu s príslušníkmi významnej rodiny Didoličcov a ich prostredníctvom sa dostáva po skončení lekárskych štúdií za obecného lekára do Siele na ostrove Brač, kde nastúpil v januári 1984. Ako lekár prichádzal do rodiny, poznával život i myšenie svojich spoluobčanov a z tohto poznávania života v novom prostredí sa rodili nové literárne práce. Krátke rozprávky a črtky, ako SVADBA, PRVÁ ZVADA, STEDRÝ DEŇ a iné, a jednak cestopisy, ba vznikol tu aj jeden z najlepších slovenských románov v predpreveratovom období DOM V STRÁNI.

Na Brači sa Kukučín zoznámil s Pericou Didoličovou, ktorá sa stala jeho manželkou. Hoci si tu získal veľa priateľov, predsa sa odhodlal pre odchód z Dalmácie. V júni 1907 odchádza s manželkou do Južnej Ameriky, do Buenos Aires, odtiaľ do Santiaga, kde zložil lekárske nostrifikačné skúšky a na koniec sa usadil ako lekár medzi juhoslovanskými vysťahovalcami v Punta Arenas. Počas svojho pobytu v Južnej Amerike pracoval v rôznych spolkoch a organizáciach. S týmto prostredím suvisí aj jeden z najväčších slovenských románov, päťvázkové dielo MAT VOLÁ, ktoré má klúčový význam pre pochopenie životnej filozofie a názorov spisovateľa.

Prichádza prvá svetová vojna a Kukučín sa až po nej, v lete 1922, rozhoduje vrátiť do oslobodené vlasti. Po ceste sa zdržal niekoľko dní v Paríži. Svoje zážitky z tejto cesty spracoval v cestopise DOJMY Z FRANCÚZSKA. Za návštavy na Slovensku vzniká Kukučínova divadelná hra BACUCHOVIE DVOR a neskôr hra OBET. Čoskoro Kukučín opúšťa svojú vlast a odchádza znova do Juhoslávie, a v novembri 1925 odchádzajú Kukučínovi späť do Južnej Ameriky. O par mesiacov neskôr sa Kukučín s chorou men-

želkou vracia do Záhrebu, potom sa usadzuje v kúpeľnom mestečku Lipiku. Píše tu svoje publicistické články, historické povesti KOŠUTKY, KLBKA, ROZMAJRÍNOVÝ MLÁDIK a vzniká tu aj štvorvázkový historický román BOHUMIL VALIZLOST ZÁBOR, ktorý vyšiel už po autorovej smrti roku 1930. Bol to posledný tvorivý čin spisovateľa, ktorý ochorel na zápal plúc a 21. mája zomrel. Pochovaný bol v provizórnej hrobke na záhorskem cintoríne a od októbra toho istého roku Martina Kukučína uložili na martinskem cintoríne.

Beletristicke dielo, ktoré Martin Kukučín vytvoril, je rozsiahle a jeho vývin je mnohostranný a zložitý. Spočiatku je to zápas o nový tvar uměleckého obrazu skutočnosti, neskôr zápas o pochopenie zmyslu vývoja spoločnosti. Zvláštny bol tiež tuláčky nepokoj Kukučína, ktorý ako ani jeden zo slovenských spisovateľov v minulosti mal neobyčajne zaujímavý a pohnutý život. Sám po trpkých životných skúsenostach s dobrodružným úsmievom hovoríval, že „osud ma vbral, aby ma dobre popreháňal“.

A. ADAMEC

ŠKOLA

1. septembra slovenské deti na Orave a Spiši, české v Zelove a inde, začínajú svoj pracovitý školský rok. Medzi nimi sú aj zubrické deti, ktoré v tomto školskom roku prekročia prah novej školy. Všetkým prajeme veľa úspechov.

Výstavba školy v Zubrzcí Dolnej je jedinečným príkladom správneho pochopenia nevyhnutnej potreby tohto základného stánku kultúry na dnešnej dedine. Je príkladom spolupráce miestnych činčielov a obyvateľov dediny s vykonávateľmi tejto investície a ich nadriadenými orgánmi. Spoločné dielo bolo uvereňené; a krásny deň ostane dlho v pamäti obyvateľov zo Zubrzcí Dolnej, deň, v ktorom celé Poľsko pribere svatočné šaty. 22. júla 1967 v Zubrzcí Dolnej bola slávnostne otvorená nová, moderná školská budova.

Na slávnostnom otvorení sa zúčastnili: II. tajomník Okresného výboru Poľskej zjednotenej robotnickej strany (PZPR) v Nowom Targu Stefan Gustek, člen Okresného výkonného výboru PZPR Franciszek Chowaniec, podpredseda Okresného národného výboru v Nowom Targu Bronisław Korczak, vedúca Odelenia osvety v Nowom Targu mgr. Mieczysława Chylińska, zástupca veliteľa KP MO v Nowom Targu kapitán Stefan Wójcik, predstaviteľ Karpackej brigády WOP v Nowom Sączi major Józef Adamek, riaditeľ Podniku všeobecnej výstavby (PBO) „Podhale“ v Nowom Targu Bronisław Sikora, riaditeľ Óbvodného riaditeľstva mestských investícií (ODIM) v Zakopanom Stanisław Nowotarski, tajomník UV Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku Ján Ondiča, predseda OV KSČaS Ján Kovalík, predseda Miestneho národného výboru Józef Waresiak, tajomník MNV a Miestneho výboru PZPR Franciszek Czarniak, predseda Miestneho výboru ZSL Władysław Tabak, predseda GS-u v

Jablonke Marian Winicki a početní miestni obyvatelia.

Škola v slávnostnej šate, ozdobená transparentmi na počesť 22. júla a stromčekmi z prebohatých oravských lesov a pred ňou na triebúne pozvaní hostia. Ozýva sa národná hymna. Je otváracia reč súdr. F. Czarniaka, príležitosný prejav súdr. S. Gustka a podákovacia reč riaditeľa školy E. Poluša. Nemôže sa predsa obísť bez tradičného prefátia stuhy. Vypočúvame si kultúrnu vložku, ktorú prichystal detsky kolektív. Všetko sa zdá tak jednoduché, úplne prirodzené, ale kolko treba bola vložiť práce, kolko námaha, aby nastal takýto deň v Zubrzcí Dolnej?! S touto otázkou zašiel som za riaditeľom školy Eugenom Polušom. Nechajme ho hovoríť:

„Samozrejme nebolo to také ľahké ako sa zdá na prvý pohľad, ale vďaka dobrej organizácii dokázali sme všetky fažkosti prekonáť. Vedľa, výstavba našej školy vôbec nebola naplánovaná na tento čas, aby sme túto „maličkost“ vybavili museli sme vynaložiť hodne úsilia. O rôznych nedopatreniach a malichernostach nehodno už teraz hovoriť. Je to minulosť. Prípravu k výstavbe sme všetky fažkosti prekonáť. Vedľa, čiže zhruba počítajúc samotná výstavba trvala iba JEDEN rok. Zámerne to podčiarkujem, lebo sa mi zdá, že je to veľmi krátky čas.“

Tvorcami tohto úspechu sú okrem stavebného podniku v Nowom Targu a jeho nadriadeného orgánu aj obyvateľia Zubrzcí Dolnej. Chcel by som pri tejto príležitosti podakovať aj im, lebo vďaka ich

výdatnej pomoci mohli sme donútiť vykonávateľa k rýchlejšiemu prevádzaniu stavebných prác.“

O rôznych nedopatreniach nehodno hovoriť — povedal súdr. riaditeľ, hádam mi prepáči, keď ja predsa len jednu „malichernosť“ spomeniem. Zásobovanie školy vodou bolo napochytre a nedôkladne vyriešené. Následky sú vážne. Treba celú zásobovaciu sieť prerábať. Ide totiž o to, že bol naplánovaný a podľa plánu postavený vodný saci systém. Studňa mala byť o päť metrov vyššie od školy a z nej sa tie zariadenia mali zabezpečiť dostatočnú vodu. V určenom mieste boli vydlabané až dve 7 metrové diery a vody ako nebolo tak aj niet. Ale zato zo školskej kotolne treba ustačiť pumpovať vodu. Predpisy tuto vodu nedovoľujú využiť, naviac, treba ju ešte odstraňovať, lebo ináč môže poškodiť stavbu. Jedným východiskom je žriedlo hodne vzdialenosť od školy a vo vyššej polohu. Sačie zariadenia v tomto prípade sú zbytočné. Nebolo by módrejšie najprv pomyslieť o vode a kanalizácii a až potom o vhodných zariadeniach? Dúfam, že tento prípad bude ponaučením pre budúcnosť.

Napriek všetkému je to jednak pre Zubrzcí Dolnú a najmä pre detí, ktoré sa už v tomto školskom roku budú učiť v neporovnatelné lepšich podmienkach, veľká udalosť. A mne z krátkej návštevy v Zubrzcí Dolnej ostane navždy v pamäti obrázok dedinských domov a nad nimi, na vršku, moderná, krásna škola s poliami a lesmi v pozadí.

JAN GRIGLÁK

Symbolické otvorenie školy tajomníkom KP PZPR v Nowom Targu súdr. S. Gustkom.

Deti sú už pripravené, len na riaditeľa. Poluš, ktorý otvára dvere.

Na obrázku sice najlepšie nevidieť, ale verte nám, tajomník KP PZPR v Jablonke F. Chowaniec obdržal od detí krátky kyticu kvetov.

NA VŔŠKU

Jan Paweł Gawlik

VYDARENÉ I NEVYDARENÉ STRETNUTIE V BRNE

Sväz československých spisovateľov pozval viaceru poľských spisovateľov — redaktorov literárnych a kultúrnych časopisov na priateľské rozhovory do Brna. Bolo to účelné a dokonale pripravené stretnutie, odlišujúce sa od podobných podujatí srdcennou atmosférou. Okrem bezprostredných, priateľských a profesionálnych kontaktov urobil sa pokus zbilansovať vzájomné vzťahy vo sfére výmeny a pôsobenia literárnych diel. Brnenské stretnutie sa takto stalo neoficiálnym ale výrečným prehľadom obojsstranného úsilia smerujúceho k vzájomnému poznaniu i tesnejšiemu spojeniu troch blízkych kultúr a literatúr, rozvíjajúcich sa na obi-

dvoch stranách Tatier. Vynikajúci prekladatel, riaditeľ vydavateľstva Československý spisovateľ, dr. Ján Pilář mal referát, v ktorom — vtipne a elegantne — urobil podrobnejší analýzu obojstranných výsledkov v tejto oblasti — analýzu pre nás veľmi nepríjemnú... A to, pravdaže, nie z autorej viny, ale v dosledku objektívnej reči čísel, nákladov, prekladov.

Kým čitateľ český a slovenský má dnes viac-menej úplný obraz klasickej a súčasnej poľskej literatúry, preklady obidvoch susedných literatúr sú u nás ešte vždy náhodné: ich výber nie je uspokojujúci. V Československu preložili po vojne okolo 600 poľských kníh, inšenovali 250 poľských divadelných hier a v Poľsku sme vydali za ten čas o polovicu menej českých a slovenských diel. Azda je na druhej strane menší počet spisovateľov? A v dosledku toho skromnejšia produkcia? Možno. Ale kým (ako spomína Zdzisław Hierowski) do r. 1964 vychádzalo u nás priemerne

15 kníh slovenských a českých, v roku 1965 ich bolo iba 5... V tom istom roku v českom jazyku 9 prekladov literatúry poľskej v slovenskom jazyku... Medzi nimi knihy Herberta, Wygodzkiego, Kazimierza Brandysa, Szymonowskej, Konwického, Teoplitzu, Kawaleca, Mrožka, Leca, Dygafu a ďalších. V tomto roku vyjde Andrejewski, Galezyński, Bratny, Tuwim, Lem, Iwaszkiewicz, Nowakowski, Harasymowicz, Mach, Odjewski. A zatiaľ my nepoznáme nie len z prekladov, ale ani z podrobnejších informácií najzaujímavejšie zjavy súčasnej literatúry českej a slovenskej. Nepoznáme Holana, Hrubína, Holuba, Skácela, Kunduru, Mikuláška, Párala, Vaculíka, Otčenáška, Březovského, Vostrú a mnogých ďalších, nehovoriač už o úplnej neznanosti súčasnej dramaturgie (spomeniem aspoň Klímovu, Kunderovu či Uhdeho tvorbu). A sú to spisovatelia, ktorí tvoria dnes najzaujímavejšie prúdy v obidvoch literatúrach, ktorých nemôžeme ne-

poznať, ak je nám už drahá niečistá ideja spolupráce, ale poznanie výsledkov európskej literárnej tvorby.

Diskusia sa na šfastie sústredila na analýzu príčin a spôsobov ako prekonáť stagnáciu. Diskusia upozornila na nedokonalosť inštitucionálnych foriem upevňovania spolupráce a výmeny informácií, zdôraznila význam spisovateľských osobných stykov. Dotkla sa aj hlbších príčin tohto zjavu. Spomenuli sa vážne historické zataženia, nedorozumenia v minulosti a existujúce nedoceňovanie partnera. Hovorilo sa o devízových fažkostach, komplikujúcich slobodné, nezinštitualizované kontakty. Vzťahy také živé pred ôsmimi, desiatimi rokmi sa začali oslabovať.

Nechýbali ani optimistické hlasy. Významný vedec a priateľ poľskej kultúry prof. Karel Krejčí v hlboku fundovanom prejave hovoril o výraznom rozvoji vzájomných vzťahov medzi bratskými kultúrami v porovnaní s odporom a neochotou

predvojnového obdobia, a priateľov, ich dobrovoľníkmi v zákrutách nášich vlastných voleb, ktorí dávali, ba tajomstvo.

A teraz je miesto kročiať i nej príjemnejším výberom pre veciam reprezentáciu problémov. Kým Česi a významní boli pripravení rozhodnúť patričným spôsobom — vyslat Brnu silnú reprezentáciu, rovnako redaktorov ako piastov a kladateľov — polská strana reprezentovaná pri skromnej proti 24 českým a slovenským nerom, reprezentovala všetky dôležitejšie literárne súčasnosti, a aj stredné, veľmi významné literárne prekladacie dielo, my sme boli iba reprezentujúci „My Poľsko“ (Kazimierz Koźiński), „Kultura“ (Krzysztof Męciński), „Miesiąc Literacki“ i významného Witolda Nawrockiego (Zygmunt Iwanowski). Z toho

Pokračovanie str. 10.

»VARIAG« syn »VARIAGA«

Vyhýbám se vzletným slovům, ale jinak to nelze vyslovit: první mé setkání s ním bylo jako vyznání lásky.

Vyznání bez slov...

Protože „on“ — je křižník.

Vynořil se z modravé mlhy, nasycené slunečním světlem a ostou přídí rozšíral oslnivě modrou hlubinu.

Ztělesněná moc spojená s pohádkovým obrazem: vířící síalky radarových antén jako malé plachty, mohutná těla raket, spočívajících na odpalovacích zařízeních.

— To je „Variag“... — Věděl jsem, že kapitán, který mne doprovází, je zamílován do lodi a moře. V této chvíli však jeho tvář prozraovala mnohem více, než nadšení. Zreadila se v ní celá stupnice citů, z nichž nejsilnější byla hrdost.

— „Variag“... Syn „Variaga“... — Tato slova jsem později slyšel ještě mnohokrát.

Ano, tento raketový křižník měl skutečně otce.

Trochu historie. 27. ledna 1904 v 11,45 hod. křižník „Variag“ a „Korjejec“ válečná loď vyzbrojená děly zdvihl kotvy; rusko-japonská válka je zastihla v přístavu Czemulpo. Japonský admirál Uriu jim dal ultimatum: buďto ruské lodě vypluji na moře, nebo...

Rudnev, velitel „Variaga“, shromáždil posádku. „Chlapci, obdržel jsem od japonského admirála rozkaz, abychom do hod. 12,00 opustili rejd. Jestli to neučiníme, vrhne se na nás celá eskadra. Nevíme, z kolika lodí se eskadra skládá, je nám to lhoustejné. Podstoupíme boj, neposkvurníme čest ruské vlajky. Nezapomenete, chlapci, že budeme bojovat do konce a nevezdáme se!“

Přijali výzvu k boji. Dvě proti čtrnácti! „Variag“ vystřelil na nepřitele 1105 dělových ran. Po té bitvě jména dělostřelců — Chvatkova, Trofimova, Ostrovského a mnoha jiných, se stanou legendárními... Byl zničen kapitánský můstek, rozbitý komín, nástavba, zaplavena kotelná, loď se položila na levý bok, byly zabity 34 osoby, raněných bylo 188. Křižník nebylo lze řídit, ale nepřestal bojovat.

Rudnev, který utrpěl zranění na hlavě, dále řídil bitvu. Byl vyřazen z bitvy japonský vlajkový obrněný křižník „Asama“. Hoří poškozené křižníky „Czioda“ a „Takacziho“ (později utonul).

V historii mořských bitev to byla bitva bez precedensu. Neobrněný křižník a dřevěná loď s děly proti ocelovému obrnění čtrnácti lodí eskadry!

Později...

Později vznikla dojímavá písnička:

„Nerékne kámen, ani kříž, kde padli za slávu ruské námořní vlajky...“

Stali se nesmrtnými, žili v legendách a název „Variag“ se stal pro Rusy synonymem hrdinství a věrnosti k vlasti.

Na mořském hřbitově ve Vladivostoku, blízko vchodu, stojí obelisk s Křížem Jiřího — pomník námořníků z „Variagu“.

Pozůstatky 14 zabitych a zemřelých na břehu v důsledku zranění byly v prosinci 1811 převezeny do Vladivostoku a pochovány.

Pod obeliskem kvetou červené tulipány. Jako kapky krve...

V roce 1954 země slavnostně oslavila padesá-

tiletí hrdinského činu námořníků „Variagu“. Na slavnost přijeli z různých měst Sovětského svazu žijící členové jeho posádky.

Tehdy jsem uslyšel podrobně o neobyčejné události z druhého života křižníku — „otce“.

V roce 1905 Japonci vydobyli „Variag“ a zadali ho do své flotily. V 1916, již v době I. světové války, Rusko kupilo loď pro flotilu na Severním ledovém moři. V únoru 1917 vypulil „Variag“ z rejdy v Alexandrovsku (dnes město Polarnyj) do Anglie za účelem generální opravy.

Když přišla zpráva o vítězství Říjnové revoluce, loď kotvila v Liverpoolu. Posádka prohlásila, že „Variag“ je majetkem SSSR a vztýčila červenou vlajku. Úřady reagovaly okamžitě: posádka byla začlena a křižník byl prohlášen za majetek britské královské flotily...

Co bylo dál? Jaké byly osudy lodí? Křižník se ztratil...

Do sovětského Ruska docházely mlhavé zvěsti. Na otázky vysílané do Anglie odpovídáno: „V roce 1918 v Irském moři „Variag“ utonul po torpédování německou ponorkou“. Pojednou v roce 1925 německý časopis „Schiffbau“ uveřejnil článek O. Mersmannia „Záchranné práce na křižníku „Variag“ v Skotsku“. Ukázalo se, že „Variag“ byl odevzdán do starého želaza a zavlečen na moře směrem ke skotskému pobřeží. Proč? Mersmann se o tom zmíňuje mimořádem, ale lze si lehko domyslit, oč jde: loď byla pojíštěna na vysokou částku. Byla zavlečena na skály. Přestala existovat teprve po pěti letech...

Ale slavné lodě neumírají. Když byl vodován nový křižník sovětských vojenských námořních sil, vyzbrojený raketami, byl nazván „Variag“.

Ozvěna někdejších bitev žije v srdečích potomků, bitevní štafeta pokolení nebyla přerušena; nový křižník obdržel čestný titul gvardějce.

Jsem na palubě křižníku — syna...
Rozléhá se rozkaz:

— Poplach!

Signální zvonky postavily všechny na nohy. Po palubě dupou námořnické boty. Míjí vteřiny a megafon předává hlášení:

— Bitevní oddíl připraven k boji!

— Hlídka připravena k boji!

— Připraven!... Připraven!... Připraven!... Hlášení stručná — jak pulsující tep křižníku. Nervy lodí jsou napjaty. Lidé zkameněli na svých bitevních pozicích. Navigátoři se sklonili k mapám.

Novy „Variag“ je vybaven velkým množstvím elektronického zařízení: „syn“ a „otec“ si nejsou víc podobní než soudobá transatlantická loď s korvetou Kolumba.

Chvějí se ručičky kontrolní hodin. Před chvílí se přes palubu lodě přehnal uragán — všechno bylo v pohybu. Nyní je ticho, pouze trup lodě se lehko chvěje.

Tvář velitele je soustředěná. Jen oči se usmívají — je to jejich vlastnost.

— Cíl!

— Vidím cíl...

Pohnula se těla raket. Kolem dokola je hustá mlha. Dnes se nestřílí přímým zaměřením. Přesné přístroje namíří raketu na neviditelný cíl.

Velitel, vedoucí skupiny elektrikářů, střelci a navigátoři se v této chvíli rozhodně nechovají stejně.

Jeden pootevřel ústa, druhý nervózním pochybem sahá na skla měřících přístrojů. Třetí

je na pohled klidný. Pouze na spánku mu tepe malá žilka. Rozsvěcuji se kontrolní světla.

— Zaměření provedeno!

— Připravit se!

Tři, dva, jeden...

— Pal!

Hřmot ukrytý v odpalovacím zařízení se vyřítil ven. Mohutná rána roztrhává vzduch. Křižník se chvěje: ohnivé pásy protírají záclonu mlhy visící nad oceánem...

— Stojí za zmínku — vysvětluje důstojník — že „Variag“ může zničit cíl ve vzduchu, na vodě i pod vodou... Konstruktéři nezapomněli na nic...

— A jak dopadly výstřely?

— Bylo hlášeno, že výborně...

Velitel lodě se usmívá:

— Jinak to ani nemůže být. Posádka je hrdá na svou lodě. Je to jedna z nejlepších jednotek flotily. Tradice jsou závazné...

Na horizontě plane ohnivá záře západu. Moře je bezedně tmavé. Nastává noc. Z výšky zaznívá tlumený hluk motorů: námořní raketové letouny se vrací do svých základen...

„Variag“ dostává mnoho dopisů.

Mezi nimi je také dopis Fjodora Semjonova, bývalého ubytovatele z „onoho“ „Variaga“. To on dostal tehdy v tragické chvíli v 1904 rozkaz od velitele Rudneva, aby otevřel dolní závory a tím zatopil lodě.

„Je mi 90 let — napsal Fjodor Semjonov — ale mé srdečí je s vám. Chtěl bych sloužit na nové lodi. Prosím, abych byl přijat jako člen posádky...“

Pouto pokolení. Málokdy se pozastavíme, co vlastně znamená... V této chvíli, když myslím na bitvu u Czemulpa, vybavuje se v mých vzpomínkách obelisk z Vladivostoku, dopis námořníka z „Variagu“ a raketový křižník, který protírá bílou pěnu na hřebenech vln. Jsou to články jednoho řetězu...

Den 21. května 1966 navždy zůstane ve vědomí posádky „Variagu“. V tomto dni navštívil palubu křižníku I. tajemník ÚV KSSS Leonid Brežněv. Napsal do památkové knihy následující slova: „Setkání s námořníky flotily Tichého oceánu a prohlídka křižníku „Variag“ zapůsobily na mne hlubokým dojemem. Obrovská a nebezpečná technická zařízení jsou v jistých rukou odborníků... Svůj zápis ukončil L. Brežněv tradičním námořnickým přáním:

„Přeji Vám, drahí soudruzi námořníci, dobrý vítr!“

„Dobrý vítr!“ přeje námořníkům všichni návštěvníci křižníku. Slouží na něm chrabrá posádka, která věrná nejslavnějším tradicím své země.

— Dobrý vítr!...

Dostal jsem na památku odznak. Jsou na něm dvě rozevláté námořnické vlajky: někdejší — ruská a dnešní — sovětská. Na pozadí siluety legendárního „otce“ — moderní křižník.

„Variag“ syn „Variaga“.

S litostí opouštím palubu. Dlouho jsem se díval za odplouvající lodě, až se modravá silueta křižníku ztratila v mlze horizontu.

Nad palubami lodí, kotvících u nábřeží s kříkem kroužila hejna racků. A lidé sledovali zrakem odplouvající křižník. Jako já.

ANATOL JOLKIN

REPORTÁŽ

RAKETOVÉM

KŘIŽNÍKU

obdob a priateľ
dokončených orientácia
šo kŕneho ži-
la plába trocha
satishu.
esto prečíť k me-
n veci pre nás, k
atácie problémom
ým toties a Slo-
vení rozgovory
obom vyslali do
rezenta, rovnako
polomy a pre-
poláskaná bola
pričas tomne. O-
a slovákom part-
itujúci súčetky naj-
zároveň čípky a vy-
aj vlné, neraz
erárne veklateľ-
me tam iba 4 —
„Magia Polski“
inewsl „Kultura“
trak), mesiaczník
vydávaný Štak
čík) a tie Lite-
dpisany Z tohoto
anie na 10.

ČITATELIA PÍŠU

SRDĘCNE DĘKUJÍ

Výbor oddílu KSČaS a umělecké soubory Společnosti ze Zelowa, které vystoupily na celostátním sjezdu KSČaS v Krakově ve dnech 8. a 9. dubna tr. srdečně děkují ÚV Společnosti za upřímné přijetí a péči, již byly obklopovány. Tyto díky patří zvláště paní Rumsiewiczové — účetní a také předsedovi KSČaS krajana Molitorisovi. Tato srdečná péče a zájem, který nám byl věnován ÚV nás zavazuje k lepší a obětavější práci pro dobro Společnosti a v zájmu šíření kultury.

ZELÓW

Na zasedání MRN v Zelově, bylo hovořeno o otázkách rozpočtu na letošní rok. Dále byla věnována pozornost opravě cest, které utrpely silnými dešti.

* * *

Na schůzi Dělnického spotřebního a odbytového družstva, byly povolány členské výbory a prodebatovány směrnice pro pracovní úkoly na rok 1967. Bylo utvorené celkem 5 výborů. Předsedou jednoho výboru, povolaného pro výrobní závody, je tajemník naší obv. výboru Společnosti Václav Luštinský a členem předseda OV Společnosti Jan Nowak.

ZUBRZYCA GÓRNA

Na schôdzi rozšíreného prezidia Obecného národného výboru v Zubrzyci Górnjej v prítomnosti členov poľnohospodárskej komisie a predstaviteľov roľníckych krúžkov zo Zubrzyci Górnjej i Dolnej bol prejednávaný plán poľnohospodárskej výroby na budúci rok. Návrh tohto plánu bol zhodený na základe uznesenia KG PZPR o rozvoji poľnohospodárskej výroby na roky 1966-70. V diskusii sa okrem iného hovořilo o zabezpečení splnenia tohto plánu ako na budúci rok, tak aj na ďalšie roky.

Niekto diskutanti sa dožadovali pridelnia agronóma do Zubrzyci Górnjej, kde tohto roku bola odovzdaná nová budova, t.j. byt i pracovňa pre agronóma, no, na to voľné miesto nie je zatiaľ očotný pracovník, ktorý by sa tu osadil a pomohol v práci roľníkom i národnému výboru.

Tohto roku boli predávané prostriedky na ochranu rastlín po gvarančnej lehote, preto boli menej účinné. Hovoril o tom predseda roľníckeho krúžku zo Zubrzyci Górnjej Gļusiaik Wendelin a prosil, keby bolo možné zariadiť, aby v budúcom roku boli predávané iba dobré prostriedky v zaručnej lehote.

GS v Jablonke už dávnejšie slubuje pridelit ochranné pracovné obleky pre brigády ochrany rastlín, no zatiaľ roľníci pracujú s tými združiu škodlivými prostredkami bez akejkoľvek ochrany. Dožadovali sa pridelenia týchto ochranných oblekov už odkialkoľvek, len aby boli. Hovorilo sa o nedostatku dezinfekčného vánpa do bielenia a dezinfekcie stajní.

Bola diskusia o novom zákone, ktorý hovorí o povinno-

sti používania umelých hnojív. Roľníci sa obávajú, aby nedošlo do takej situácie, že by boli prinútení kupovať také umelé hnojivá, ktoré považujú za nevhodné vo svojom hospodárstve. Žiadali, aby sa zvýšený prídel umelých hnojív zakladal na ich potrebách a aby v používaní umelých hnojív im pomáhal agronom (ktorý chýba!).

Niekto si sťažoval, že na ukončenie roľníckeho školenia nedostali potvrdenie o jeho absolvovaní. Pracovníci národného výboru ich uistili, že potvrdenia budú vydané tým účastníkom, ktorí splnili požiadavky.

Dalej sa hovorilo o chybách, aké sa vyskytujú pri meliorácii. Najviac ich mrzí to, že meliorácia sa prevádzka na suchších miestach a tam, kde je naozaj potrebná ju nerobia. Predseda národného výboru Jozef Waresiak vysvetlil, že niektoré úseky chotára neboli zahrnuté v pláne, ale že na žiadosť národného výboru robia sa dodatočné plány a že i tie úseky (naozaj mokré) budú meliorované.

ZUB.

ORAWKA

Obyvatelia Orawky sa nevoka ustavičnou zmenou termínu rozpísania výstavby školy. Je to pochopiteľné, lebo v Orawke vyučovanie sa koná v strašných podmienkach. Obec na výstavbu novej školy zhromaždila vlastné prostriedky, boli pridelene aj štátne. Dodatočne tiež bola postavená vodná nádrž, vodovodový kanál a 150 m cestu. Výstavba tejto školy bola v pláne pred výstavbou školy v Zubrzyci Dolnej, ktorá onedlho už bude otvorená. Napriek tomu, stavebný podnik z Nowego Targu stále otála s rozpočatom výstavby v Orawke. Túto korespondenciu adresujeme riaditeľovi tohto podniku súdružstvu Marszałkovi.

J. W.

LIPNICA WIELKA

V Lipnici Wielkiej nadalej sú tažké podmienky výučby. Neznamená to však, že nič sa tu v tomto smere neurobilo. Boli postavené až tri školské budovy. Ale požiadavky tejto veľkej obce, kde ide o výučbu, sú ešte stále závažné. Najväčším problémom je výstavba školy č. 3 v Skoczykach. V starej miestnosti je iba jedna trieda ostatné triedy sú rozmiestnené v štyroch súkromných bytoch. V pláne výstavba tejto školy nie je uvedená. Je iba miesto na školu a tehla, ktorú obyvatelia vyrobili v rámci spoločnej práce už pred 5. rokmi. Obyvatelia sú odhodlaní zabezpečiť všetky potreby fyzickej práce a mestny urbár určil už na tento cieľ drevo. Treba by bolo teda opäť premyšlieť uvedene výstavby tejto školy v pláne.

SPRAWY SPÓŁDZIELCZE

Gminne Spółdzielnie w Łapszach Niżnych i Krempachach miały zawsze swoich

predstavicieli w Radzie Nadzorczej PZGS. Ulatwiało to znacznie nie tylko współpracę ale i załatwienie wielu istotnych spraw natury gospodarczo-handlowej. Ostatne jednak nie uwzględniono tradycji i nie wprowadzono przedstawiciela GS z tych terenów do Rady Nadzorczej PZGS w Nowym Targu. Tego rodzaju decyzji nie wyjaśniono spółdzielcom. Wydaje się że nie tylko ze względów formalnych należały powrócić do tej sprawy.

B.K.

JABŁONKA

V jedno júlové popoludnie nad Jablonkou sa rozpútala hromová búrka. Blesk zasiahol stodolu krajana Jana Heteniaka. Naplnená senom, datelinou, drevom a rôznymi zásobami kuriva na zimu zblízka ako krabička zápaliek. Požiar sa bleskúchle rozširoval ďalej, zhorela susedná stodola krajana Ignaca Palenika. Ohňové jazyky nedokázal prihasiť ani silný lejak. V tomto tragicko-zúriu vom šialenstve s nadľudskou silou vôle a nervovým vypätím bojovali naši krajania a iní občania Jablonky so strašným živlom. Vďaka ich obeťosti červený kohút nezdolal poľtif ďalšie obydlia tunaj tak nahostené. Patrí im za to vďaka.

J. K.

PIEKIELNIK

Nedávno v Piekielniku oslavovali posviacku novej hasičskej striekačky. Ich sbor bol založený roku 1930 a počítal 8 osôb. Dnes má už 22 členov a zdrženú mládež. Veliteľom piekielnického hasičského sboru je Jozef Buroň. Hasiči z Piekielnika sa vyznačujú obetavou prácou pre blaho všetkých. Sami si roku 1955 postavili hasičské skla-

dištie a pri ňom aj klubovňu. Treba pripomenúť, že museli sami vyrobif 80 tisíc kusov tehál. Vidiac ich usilovnú prácu GRN a urbár z urbáskych fondov kúpili im vlastne tú motorovú striekačku. Prvú, tiež motorovú, obdržali ako dar od okresného hasičského veliteľstva. Na tom však nie je koniec, hasiči z Piekielnika už si plánujú kúpiť auto, aby mohli prevažať hasičské náradia a tým rýchlejšie a úspešnejšie bojovať s červeným živlom.

K.

ELEKTRICKÝ MLYNČEK A TRAKTOR

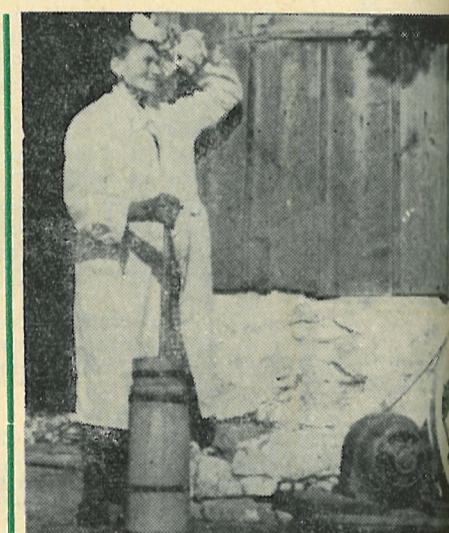

Ak roľník chcel mať mŕku a šrot musel sám takýto mlynček taháť, a veru poriadne sa musel spotíť, aby si potom mohol zajesť chlebík. Dnes mlynček musí počúvať elektriku a gazda či gázdina si pokojne robí inú prácu.

So závislou pozerajú roľníci na traktor z roľníckeho krúžku, ktorý vidite na snímke, ako kosi seno. Každý by chcel, aby takýto kosec prišiel na jeho lúku.

J. K.

MASELNICA SAMA MÚTI MASLO

Predstavte si, že som prišiel z polia spracovaný a starka (moja žena) mi vtisla do rúk maselnicu a musel som mútiť maslo, ak som chcel mať omastené zemiačky, ktoré medzi časom žena prichystala na večeru. Veru nie je to také jednoduché. Hútal som a premýšľal. A predsa som vymyslel liek, ktorý nedovoli aby moja starka má tak využívala ako posledný raz. Zobral som koleso z kolovrátku, na ktorom sa kedysi nite pradli, a natiahol som obruč z hrnčiarskeho plechu 6 — 8 centimetrov širokú, aby nespadával pásiak pomocou ktorého motor fahá koleso. Koleso musí mať priemer 60 centimetrov. Všetko som zmontoval a teraz nielen starka si môj strojček chváli, ale aj iné gazdiny, ktoré to videli. Je to veľmi jednoduché zariadenie, v každej domácnosti si ho možno spraviť, a dokonca je lepšie ako to, pri ktorom sa maselnica krúti ap. Prezrite si ešte snímky a spravte si sami.

JÁN KOVALÍK

Výbor Miestnej skupiny KSČaS v Piekielniku

KACWIN

V Kacwini bola nedávno posviacia už tretie z radu hasičskej motorovej striekačky, ktorú si občania kúpili z vlastných fondov. Iniciátorom tohto nákupe, v hodnote 25 tisíc zlhotých, ako aj hasičských rovnošiat, bol miestny aktív a najmä predseda Jan Molitoris.

Pozastavme sa chvíliku nad dejinami hasičského sboru v Kacwini. Hasičský sbor bol založený okolo roku 1882, bola vtedy kúpená prvá ručná striekačka za 150 papierkov (vtedajšie peniaze). Drevené skladiste, vybudované r. 1889, možno si ešte teraz prezrieť. Zväčšenú aktivitu hasičského sboru badáme až roku 1914. Roku 1927 bol v okrese usporiadany kurz. Občania zadovažujú si 21 rovnošiat, príblic a 21 pásov so sekarami. Po druhé svetovej vojne, tj. v 1946 bola kúpená prvá motorová hasičská striekačka, ale medzníkom pre kacwinský hasičský sbor je rok 1948. V tomto roku občania, vďaka spoločnej práci, štátom a okresným fondom, začali stavbu hasičskej skladiste. Pripomeňme ešte rok 1962, v ktorom bola založená elektrická sírena.

To bola história, dnes hasičský sbor v Kacwini má už k dispozícii tri motorové striekačky. Na slávnosti pri priležitosti zadovaženia si tej tretej sa zúčastnili hasičské sbyrky z Niedzice, Łapsz Nižných, Łapsz Wyżnych, Nowej Bialej, Osturni, Hanušovce, Maťašovce a iné. Veliteľ okresných hasičských sborov major Gálik otvoril slávnosť. Slova sa ujal aj predstaviteľ hasičov z Československa, ktorý zdôraznil obetavosť kacwinských hasičov v poskytovaní pomoci nielen okolitým dedinám v Poľsku, ale aj v Československu.

Treba zdôrazniť, že kacwinský hasičský sbor pracuje ozaj obetavo. Pred niekoľkými rokmi sami čistili decinské kominy. Zdá sa, že boli oveľa lepšie vyčistené ako dnes. Pracovali nie pre seba, ale pre spoločné dobro.

A. P.

NIEDZICA

Už je hodne neskoro, ale predsa len spomeniem, že občania Niedzice boli 1. mája milo prekvapení vystúpením školských detí. Sú povodační novej učiteľke, ktorá nedávno k nám prišla (rodačka z Łapsz Wyżnych) a ktorá vkladá veľa úsilia a námahu pri vyučovaní našich detí.

Chcel by som tiež oznámiť väčšej redakcii, že pomocou GRN a všetkých občanov Niedzice, ukončili sme Za vodou stavbu mosta a chodníkov.

Najpálčivejšou otázkou, ktorá je pre nás závažná najmä pred žatvou, je oprava poľných ciest. Chcel by som pri tejto príležitosti apelovať do všetkých občanov Niedzice o ochotnú a výdatnú pomoc pri tejto oprave. Nech si každý uvedomí, že robí to iba pre seba. Ved každý si chce doviest zrno domov rýchlo a bez námahy.

Verím, že všetci radi môžu pri oprave ciest a budúce už Vám napíšem kto sa o pochvalu najviac zaslúžil.

FRANTIŠEK KAŠICKÝ

NOWA BIAŁA

V minulom článku sme písali o tom, ako sa formovala obec Nowa Biala v minulosti. V tomto článku chcel by som popísať postup a zvyky pri výstavbe do-

mu, ktoré sa udržali do nedávnej minulosti.

Ak mladá dvojica po svadbe, ktorá spravidla trvala 3 dni, nemala zaistené trvalé bývanie v dome svojich rodičov, musela sa postarať o výstavbu nového domu a celého gazdovského príslušenstva. Nerobila to pravda všetko sama, ale za pomoc svojich rodičov a príbuzných. Platilo takmer zákonite: jedna rodina, jeden dom, jeden dvor a len jeden či dva prípady sú také, že v prednej časti domu býva jedna rodina a v zadnej časti druhá rodina. Nestal sa prípad, že by mladá dvojica si podávala žiadosť u richtára obce o pridelenie bytu a potom nečinne čakala, až richtár pridelí byt. Kto chcel bývať musel sa o to pričíniť.

Po dlhých poradach a jednaniach, na ktorých pretriasali všetky problémy okolo domu, najmä stavebného pozemku, umiestnenia domu, maštale, humna, nákladov stavby, doby výstavby atď., jeden z mûdrejších nakresli plán, ukázal majiteľom susediacich pozemkov a nechal ho schváliť richtárovi. Tým bola celá procedúra okolo povoľovania stavby domov skončená.

Občania si všetok stavebný materiál dorobili vo vlastnom chorári sami až na klince a iný materiál zo železa. Najnáročnejšia bola výroba tehál.

Tehly vyrábali v tehelní pri lese Bor. Chlapci nakopali hliny, pomiesili nohami, potom ju vo fúrikoch vozili na stôl. Tu iný chlap objedručným nožom odrezal kus hliny, pováhal v piesku a člúp do formy. Potom rukami popričímal, aby všechno bol „do kantru“ vyplnené. Zvyšok zrovna doštičkou a odnesol na miesto presušenia, kde tehlu pekne z formy vyklopil. Niekoľko vkladali do formy žaby (nie do každej), aby tehly v mure pospolu tak držali ako žabince. Keď tehlu vyklopili, žabu vybrali a hodili späť do močiara. Na tehle ostal odtačok.

Keď tehly preschli, uložili ich pod šopu na dobré presušenie. Tako vyrabili 20 až 25 tisíc tehál nebola maločosť, preto prácu začínali o 4 hod. ráno a pracovali až do tmy. Výroba tehál bola pri tomto spôsobe samozrejme možná len v lete.

Cez zimu nalámali v Cisovej skale vápencových kameňov pre stavbu základov, maštale a pre vypálenie vápna. Piesok nanosila Bialka pri každoročných povodniach, bolo ho treba len dovezť. Zároveň nachystali drevo, kúpili starú šopu, vykľovali v lese zo-pá vefkých pniakov a všetko pozvážali na tehelnú.

Po jarných práciach si pozvali jedného občana z obce o ktorom sa vedelo, že sa dobre vyzná v pálení tehál. Predložili mu koľko tehál a vápna treba vypáliť a koľko dreva majú. Tento všetko spočítal a ešte to a tamto chýbuje a keď všetko doplnili, dnesli majstrovia niečo hriateho, aby tehla nebola veľmi prepálenia alebo nedopálenia. Taký majster musel byť odborník nielen na pálenie tehly, ale musel sa vyznať aj v predpovedaní počasia. Musel viedieť odhadnúť dopredu, že aspoň 10 dní od začiatia stavby vypálovacej pece bude pekné počasie, aby nedošlo k rozmakávaniu tehál, k nadmernemu ochladzovaniu počas vypálenia alebo k poškodeniu vápna.

Majster po pečlivom pozorovaní oblohy, občas sa na ňu díval cez dno prevráteného pohariča — to kvôli „vedeckosti“ — neomylnie stanovil deň začiatia stavby pece a budúci majiteľ domu sa rozbehol po dedine prosiť o bezplatnú pomoc, alebo za príslušné ochlade-

nie hrdia spravil to za neho obecný bubeník.

V určený deň sa poschádzali občania po jednom i po dvoch z jedného domu. Chlapci odborníci povkopávali stípy do zeme, zvané „sochy“ a začali najprv ukladať vápencové kamene pekne od klenby. Potom ukladali tehly podľa osvedčeného spôsobu až bola vypálovacia pec hotová. Zeny a mládež sa postavili pekne do radov a podávali tehly z ruky do ruky. Fungovalo to ako dobre zabetaný dopravný pas. Práca bola dobre organizovaná a za pol dňa bola pec postavená.

Potom majster ešte skontroloval uloženie pece, naložil drevo do pece a podpálil raždím. Pece potom pomaly vypaľovali vo dne v noci skoro cez celý týždeň, drevo postupne prikladali a dohľadali, aby v nej bola udržovaná približne rovnometerná teplota.

Keď pece vychladia opäť prišli dobrovoľníci z dediny a začali rozoberať pece a tehly odvážali na vozoch do dediny na miesto stavby. Iná skupina sa zaoberala odvodom vypáleného vápna a jeho hasením.

Neboli zriedkavé prípady, že súčasne započali aj so stavbou domu. Vykopali pivnicu a pod rohy základov položili žeravé uhlie, rozličné rastlinky, svätenú vodu a kovový peniaz. Peniaz daval preto, aby sa domu „držali“, horúce uhlie — aby bolo v dome teplo, svätenú vodu — aby bolo požehnanie. Pri obnovovaní domov sa aj teraz nachádzajú staré mince pod základmi domov.

Keď vytiahli múry, na východný roh položili krásne pierko skropené vápnom a rozličné kvety. Nesmel pritom chýbať červený kvietok, lebo označoval pálenku.

Potom tesári nakresali brvná a postavili strechu pevnej konštrukcie, ktorú ani sneh neprelomil, ani vietor neodnesol. Keď postavili dve kroky položili tezári hore pierko s červenými kvetmi.

Po dokončení domu urobili šťastní novomajitelia celodennú zábavu, vstup zdarma, aby sa ešte „dlážka pekne vyhľadila“. Neholo to sice tak potrebne, lebo ešte predtým stolári dlažku vyhľadávali. Ale čo robiť, keď zvyk káže a keby sa nedodržal boľi by v dedine reči a mohlo by sa v dome nedarit.

Majstri murári a tesári z obce Nowa Biala veľmi dobre ovládali svoje remeslo. Domy stavali rýchlo a kvalitne. Za sanačného Poľska i po vojne majstri z rodiny Dluhých a Kalatov z Nowej Bialej postavili mnoho domov a roľníckych objektov aj v okolitých obciach.

FR. BEDNARCIK

Brigádnická oprava cesty obyvateľmi Krempáč

DO REDAKCII

Z uwagi na to, že jestem gorącą miłośniczką kultury słowiańskiej i zwiastującej czeskiej i słowackiej, proszę uprzejmie o łaskawie poinformowanie mnie o warunkach prenumeraty Waszego miesięcznika „Żivot“, jak również przynależności do grona Waszych członków, ewentualnie sympatyków (jestem Polką).

Łączę moc serdecznych poważnie.

Teodozja Ślusarczyk
Bytom
ul. Józefczaka 2/2

Od redakcji: „Żivot“ można zaprenumerować we wszystkich urzędach pocztowych oraz u listonoszy. Indywidualne wpłaty można dokonywać na konto PKO nr. 1-6-1000 20 — Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw „Ruch“. Ceny prenumeraty: kwartalnie 3 zł półroczenie 6 zł, rocznie 12 zł. „Żivot“ jest organem Stowarzyszenia Kulturalnego Czechów i Słowaków w Polsce, Kraków, ul. Szpitalna 38. Stowarzyszenie chętnie przyjmuje w swoje szeregi również sympatyków Polaków. Pisząc na powyższy adres otrzyma Pan zgłoszenie i naturalnie może Pan zostać członkiem Stowarzyszenia. Dziękujemy za poważnie.

LISTY ZO SLOVENSKA

Prosím Vás, pošlite mi adresy poľských chlapcov alebo dievčat. Mám 18 rokov, zaujímam sa o big-beatovú hudbu, zbieram obrázky spevákov a piesne.

Tešíam sa na nových priateľov a pripojujem srdcny pozdrav i svoju adresu. Viera Bulová, Hronsek 37, okr. Banska Bystrica, Československo.

Chcela by som sa, prostredníctvom Vášho časopisu zoznať s priateľmi iných zemí, prosím Vás preto o uve-

rejnenie mojej adresy. Anna Ivančáková, Smižany, okr. Sp. Nová Ves, Československo. Zaujímam: cestovanie, literatúra, 15-ročná. Ozví sa ak máš 19 rokov, si študent a máš čierne dlhé vlasy.

... Chcel by som Vám napiisať, že časopis Život som si obľubil, nachádzam v ňom veľa zaujímavého čítania a dôvitu. Bol by som rád, keby ste uverejnili v budúcich číslach Života materiály o poľských filmových hercoch a o filmoch, ktoré sú v Poľsku najviac obľúbené.

Karol Podhradský
Detva

Red.: Radi vyhoviejme Vašej prosbe v budúcich číslach Života.

Z RUMUNSKA

Váš časopis čítam iba prvý rok, ale veľmi som si ho obľubil. Najmä články druhu: „Volali ho kôň“, „Tajomstvá Veľkonočného ostrova“ a iné. Návrhol by som, pokial je to možné, aby ste v Živote uverejňovali aj príspevky pre mladých konštruktérov. Mám na mysli popis skonštruovania rôznych jednoduchých technických zariadení ako napr. elektrický zvonček so zariadením, v ktorom po stlačení gombika svieti nápis: nie sme doma a pod. Nielen ja by som sa tešil, keby som našiel v Živote konštrukciu loďky, luku, lietadla, ktoré plachtí atď.

Veľa úspechov a zdaru Vám praje.

Pavel Prihradský
z Nadlaku

Wojciech Macieczak z Jurgowa, Milan Sebastian z Czarnej Góry a Józef Laeniak z Jurgowa

PREČO

OBJAVUJEME

AMERIKU?

TURISTIKA

MÓDNE SLOVO ALEBO NUTNOSŤ?

Ked' sa opýtame dieťaťa koľko je dvakrát dva odpovie nám že styri. Ale ked' sa ho opýtame, prečo je štyri a nie napríklad päť, čo nám odpovie...? Tak isto sa vec má s turistikou na Podhale, presnejšie na Spiši a Orave. Práve všetci opakujú módne dnes heslo o rozvoji turistiky v tejto zaujímavej oblasti, o jeho svojských neopakovateľných hodnotách. Toto heslo opakujú v stále zrýchľovanom rytme až do toho stupňa, že sa stáva nudným. Jeho rytmus je na rôznych miestach rôzny. Ked' sa amplión turistiky v nowotarskom okrese obráti smerom dolu, k miestnym národným výborom a dedinským činite-

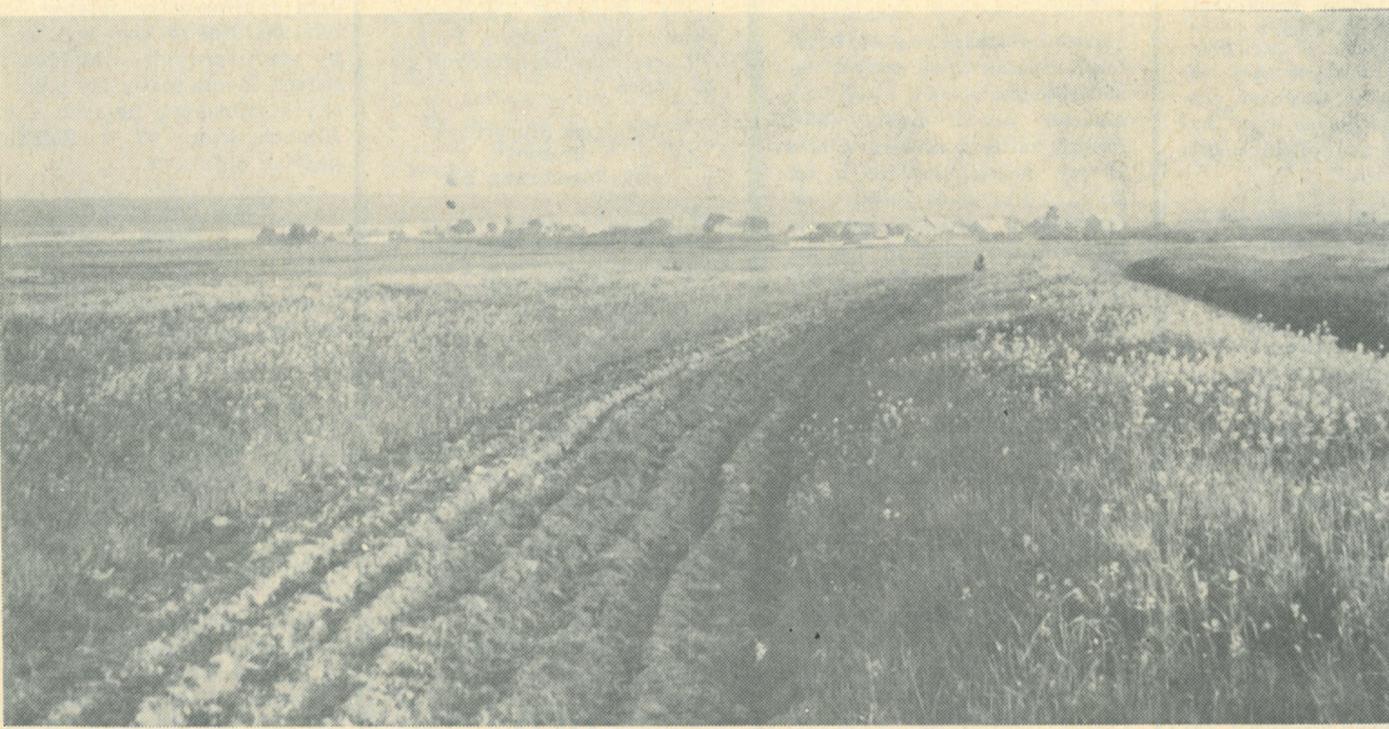
asi menej fažkosti a oveľa, oveľa viacé šťastia ako okresné orgány. Aké teda fažkosti má okres pri sprístupňovaní Poľsku krásy Podhala, nechoviac už o stále viacej aktuálnom sprístupnení týchto oblasti pre zahraničných turistov? Predovšetkým potrebné sú peniaze a uznesenie o výstavbe turistických investícii. Žiadanie o peniaze na tento cieľ nie je hanbou, nie je „žobraním“. Je to žiadosť, ktorá je krytá spoločenskou potrebou a zároveň sa nachádza v rámci našich socialistických ekonomických plánov. Peniaze a súhlas na tieto investície vyžaduje teda aktuálny a perspektívny turistický program. Práve ta-

dnes miestni a zahraniční „Indiáni“ cestujú do Zakopaného a v najkrajnejšom prípade v Nowom Targu tančujú iba benzín. Zakopane odfukuje ako stará lokomotíva, stáva sa špatné, neznesiteľné a dokonca nezdravé. Bohužiaľ práve do Zakopaného smeruje „sovčí korovod“ rôznych turistov, ktorí za veľmi miernu obsluhu — v dôsledku „tlačenice“ — nechavajú tam svoje „zlatá“. Nech sa nikto nedá zmyliť číslami o stále sa zväčšujúcim počte turistov navštievujúcich Podhale. Tieto cifry sú falošné, pretože sú prílohou k žiadosť o peniaze na turistiku v okrese Nowy Targ. Dnešné Podhale vzhľadom na to, že mu chy-

Uprostred sezóny navštívili sme Spiš a Oravu. Podrobne o našich pocitoch a reportérskom obraze napišeme v budúcom čísle Života. Chceli by sme zatial obrátiť pozornosť na niektoré javy... Všade, až na niektoré výnimky miestne obyvateľstvo nielen že nechápe aký osoh vyplýva z turistiky, ale aj nevie čo turista potrebuje. Ako by chcel byť ubytovaný, čo by chcel jest, aký má denný program? Ludia si myslia, že základom ich života je roľníctvo a zárobková práca v inej oblasti. Jedným slovom nevidia zatiaľ ešte široké možnosti ekonomickeho zisku z turistiky. A že takéto možnosti sú, môže nám poslúžiť nasledujúci fakt, ktorý si vôbec neprotirečí s tým čo sme už skôr povedali o okresnej štatistike. Ked sú v oravských lesoch huby, okolie Zubrzyce okupujú stovky ľudí dokonca z veľmi odľahlých miest. Tito ľudia huby vyzberajú a odchádzajú posilniac sa jedlom dovezeným so sebou. Odchádzajú preto, lebo nemajú kde prenocovať, čo zjест, či tiež doplniť si pohonné látky. Na Spiši tak isto niet rekrentov. A ked aj sú, tak predovšetkým sú to starí známi, ktorí už od rokov majú tu svoje stoky a prichádzajú stále k tým istým ľuďom, alebo sú to tiež turisti z Československa, ktorí navštevujú Slovákov. Krempachy a Nowa Biala boli v júlové poludnie akoby vymreté. Ludia boli na polí a nad čarovnou Bialkou nebol ani jeden turista. Zaujímavé, že na československej strane je všade plno turistov. Všetky ubytovne sú obsadené a tie najkrajšie miesta sú označené fabrebnými stanmi. Nevadilo by bližšie poznať, ako si susedia radia s turistikou pod Tatrami.

Ani nie tak dávno Bieszczady boli ešte neznáme. Začali skoro z ničoho v tejto domácej turistickej štafete. Dnes sú už pozíciou, s ktorou sa treba rátať. Samozrejme, že Bieszczady nemajú také možnosti ako Podhale. Nemajú preto ani také úlohy, ktoré, čo sa týka Podhala, skôr či neskôr musia priviesť k zásadným uznaniám týkajúcim sa turistiky v tejto oblasti. Už sme informovali, že v poslednom období nowotarský okres výpracoval zaujímavé smernice turistickeho rozvoja v rokoch 1967—1980. Avšak vo viacerých podstatných bodoch tento doklad vyžaduje si krytie, ktoré v „nowotarskej banke“ ešte nie je. Doklad, ktorý nie je krytý, doklad presýtený iba dobrou ználosťou potrieb a návrhami k podstatným problémom, je — skrátka povedané — iba názorným zobrazením týchto potrieb a nie zárukou, že sa na Podhale v oblasti turistiky skutočne v najbližšej dobe niečo zmení.

MARIAN KAŠKIEWICZ

POHĽAD Z LIPNICKÝCH POLÍ NA ORAVSKÚ PRIEHRADU

tom, jeho tón je radostno-perspektívny, ked' sa však obraciame s týmito problémami k nadriadeným orgánom, v jeho tóne dominuje prosiaco-tragický prízvuk. Samozrejme tieto tóny sú pekne zladené v okresnom súbore, bohužiaľ súbor tak z jednej ako aj z druhej strany nedokáže vyvolať vhodnú reakciu poslucháčov.

Ešte sa stále nowotarský okres snaží v turistických problémoch objavit Ameriku, čím je bezpochyby pre nás Podhale. Samozrejme Podhale je Amerikou alebo Kanadou v prenesenom význame týchto slov ked' ide o jeho turistické možnosti. Kolumb, ktorý objavil pravdivú Ameriku mal

kéto peniaze, takéto rozhodnutia mali by vyplynúť z krajského alebo ústredného rozpočtu. Totiž možnosti okresu sú veľmi malé, aj napriek tomu, že obyvateľstvo v rámci spoločenských podujati dokázalo veľmi veľa. Takúto situáciu zapričinilo aj to, že napríklad Spiš a Orava má ešte obrovské nedostatky, ked' ide o školstvo a kultúru, ako aj iné miestne potreby, ktoré by mali slúžiť tam osídlenému obyvateľstvu. A keďže sú to problémy súrnejšie, miestne uznesenia sa ešte dlho budú týkať práve týchto potrieb. A čo turistika?

Toto módne slovo sa v prípade Podhala stáva štátnej záležitosťou. Totiž

buje ústredná propaganda a turistické investície (tie najmenšie) musí sa uspokojiť iba náhodnou návštěvou, odpadom zo Zakopaného. Opýtal som sa v Zakopanom niekoľkých osôb, kde sa nachádza Spiš a Orava? Pýtal som sa o také dediny ako Dębno či tiež Zubrzyca. Žiadom z týchto turistov nepočul o niečom takom. Jeden na otázku kde je Nowy Targ povedal, že dolu za hotelom Giewont. Taká je teda skutočnosť, vôbec nie smiešna, aby potvrdzovala nedostatok znalostí zo zemepisu. Zato všetci vedeli, kde je napríklad Nowy Sącz alebo Bieszczady.

DOKONČENIE zo str. 6.

kruhu iba Witold Nawrocki mal solídejšie vedomosti o problémoch súčasnej českej a slovenskej literatúry a aj dobrú orientáciu v jej osudech na poľskom vydavateľskom trhu, kym my ostatní všeobecnej orientáciu v tejto matérii kompenzovali sme dobrou voľou a osobným záujmom o mnohorodené tradície v oblasti recepcie kultúry našich susedov. Umožňovalo nám to prihásiť sa o slovo a pokúsiť sa o analýzu, ale nestačilo na vecnejšie informácie. Nadväzovali sme kontakty a slúbili sme pre vec niečo urobiť, ale len v rámci svojich možností, v rámci tých štyroch časopisov, súc si vedomí, že široký a dôležitý úsek časopisectva nebude môcť čerpať z brnenských rokovaní. Že pri našej najlepšej vôle je to koniec-koncov reprezentácia nedostatočná — pri plne zodpovednej a dokonale pripravenej reprezentácii hostiteľov.

Predstavitelia „Twórczości“, „Dialogu“, „Teatru“, „Współczesności“, „Poezje“ či „Odry“ chýbali v rokovaní sieni. Niektorí z nich, pokiaľ viem, vôbec nemali záujem o rokovanie, niektorí zase neprišli načas, mimochodom, nie z vlastnej viny. Darmo sme vyzerali Elżbietu Wywińskú, Wojciecha Natansona a Julianu Stryjkowského, ktorí prisľúbili účasť. Zjavili sa v Brne nasledujúci deň, už po zakončení rokovania. Na šťastie dosť včas, aby prostredníctvom osobných kontaktov vyravnali a nejak dohnali to, čo zameškali. Vybaobili sme vec typicky po poľsky, ledabolo, podečnujúc termíny i námahu partnera.

Nepochybujem, že Ústredný výbor Svazu poľských spisovateľov, ako vlastne jediný partner českých hostiteľov, vyjasní pozadie tohto nedopatrenia, a návrh brnenských rokovaní, návrh na živšiu a autentickejšiu výmenu medzi blízkymi si literatúrami a kultúrami, neobmedzí sa iba na hŕstku osôb, ktorá sa v dôsledku náhody usilovala reprezentovať záujmy celej našej literatúry a celého časopisectva.

„So štátom vychádzame“, povedali nám v Nowej Biale. „Máme svoju skupinu Spoločnosti, kultúrny dom, školu, ale kostol...“. Okrem klubu, školy sa slovenčina na poľskej Orave a poľskom Spiši najviac ozýva v kostoloch. Vo veľkej väčšine obcí je pol omše slovenskej, pol omše poľskej, niekde je jedna slovenská a jedna poľská. Iba v Nowej Biale boli cirkevné kruhy nemôdne a dlho, príliš dlho trval spor o slovenskú kázeň a slovenskú pieseň v kostole, a aj o slovenské obrady svadobné i pohrebné. A tak si ľudia spievali a pochovávali sami, bez farára. Tu som si uvedomil našu dlžobu. Pre krajanov v zahraničí je slovenské slovo v kostole, na jažisku, v škole, v časopise, novinách, v knihách, prostriedkom i prostredníkom národného využitia sa. Nie div, že sú veľmi citliví na kostolný obrad (a ten im je viac ako cirkev-

ná slávost, veď si spomeňme na časy nášho národného buditeľstva), na nápisu nad obchodom, klubovňou, na možnosti objednávať si slovenské tlačené slovo. Slováci v zahraničí (a to nielen v Poľsku) pri každej návštěve u nás, alebo ak niekto príde k nim, prosia o slovenské časopisy, potrebujú slovenské knihy, materiály pre svoje krúžky divadelné i tanečné. Ak náhodný návštěvník, alebo aj Vydatelstvo pošle jednorazové niečo zo svojich skladov, aby nehrali práve Urbánka, aby mali čo dať do klubovní, ak pošle redakcia pári exemplárov svojho časopisu krúžku, alebo ak ho bratovi predplatí sestra žijúca na Slovensku, to nie je riešenie, ale improvizácia. Tieto záležitosti si riešia štáty medzi sebou na úrovni kultúrnych dohôd. A v týchto bude treba v budúcnosti viacero pamätať, aj na slovenské hovoriačich občanov iných krajín. Aby na tomto konte nerástla naša dlžoba.

(Z článku LOD. TOMAŠEK „Slováci vo svete“. ŽIVOT. 26.V. 1967, č. 26)

NAŠA DLŽOBA

MONICA VITTI

DOBRODRUŽSTVÁ KAPITÁNA FIBBERA (VII)

PODĽA POVIEDKY A. NEKRASOVA KRESLÍ E. GOROCHOV

Posádka jachty „UMPH“ na hladine Atlantického oceánu.

„Než sme opustili Británii, stačili sme ešte nakúpiť hydinu. Nielen na jedenie. — má kohútia sa nám vyplatili aj ináč. Podľa svojho zvyku každé ráno kikirikali. Samozrejme podľa času, na ktorý boli zvyknuté v Británii. Podľa ich kikirikania sme vedeli, keďko je hodin na Britských ostrovoch, a to sme už potom ľahko vypočítali svoju polohu.

Plavba v Biskajskom zálive bola pôžitkom. Zrazu sa však neďaleko nás ozvalo z vojnovej lode: „Stáť! Kto je tam?“ Naďakali sme sa, ale nestratili sme duchaprítomnosť. Zapálili sme si fajky a o chvíľu sa nám španielsky breh stratil z dohľadu. My sme sa zas stratili vojnovým lodiam v hustom dyme.

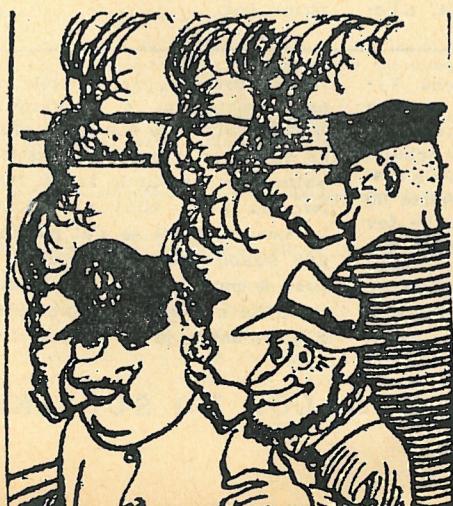
Ked' sa dym rozplynul, nemali sme ešte všetko vyhraté. Vojnové lode boli stále nablízku. Akiste mali manévre. Bolo tre-

ba vyhútať ďalší trik. Obrátili sme „UMPH“ hore dnom a svojou fajkou som napodobil periskop. Vyhrali sme. Nech to bol, kto bol, hlavná vec, že nás považovali za jednu zo svojich ponoriek.

Stastne sme doplávali do Alexandrie. Tam sme predali naše údenáče. Bol to dobrý obchod, údenáče cestou podrástli, a niet sa tomu ani čo dívit, ved' príčinu bolo niekoľko: pokojná cesta, dostatok potravy, cvičenie, zmena podnebia a samozrejme aj pravidelné kúpanie v mori.

Za utfžené peniaze sme sa rozhodli urobíť si výlet k pyramídám. Len čo sme sa počali, už aj sa nám Fox stratil. Keď sa k nám opäť pripojil, držal si pavúk polovicu tváre. Chceli sme vedieť, čo sa stalo. „Nuž“, povedal Fox, „chebol som si vziať kúsok zlatej truhly na pamiatku. Ale tí ľudia mi nechceli rozumieť, ked' som im to dodatočne vysvetľoval po francúzsky.“

Pokračovanie

MLADÝM MLADŠÍM NAJMLADŠÍM

„Zbohem lásko“

Hudba: HUGES AUFRAY

Český text: IVO FIŠER

The musical score consists of four staves of music with lyrics in French and Czech. The lyrics are as follows:

French lyrics (top):
 ... bylo mně i
 ... A tak se čas a
 ji tak sestnáci let, zeleným u-dolím sem si jí vez
 já se koukám dál, v kádik u-dalich sem takhle stál,
 byla krásná, to uim a jí měl strach, jak říce, když nará
 hledal slůvka, co jsou jak hojivé pláč, bůhví, co sem to
 sých slou mou velkou jako hrách. *Zbohem lásko, nech mne*
 zoč, *že přináším usem jenom pláč.*

Czech lyrics (bottom):
 ... bylo mně jít, bude klid, zádnej pláč už nesprávny ty my
 nohy toulá-vý, já tě už zádnej měl moc rád, co ti už můžu dát, nesem
 zádnej ida-á, nech mne jít až o dům dál. dál.
 Pod repeticiou refreňu parolovo:
 Já nevím, kde se to u člověku bere, ten neklid, co ho kád a místa na místu,
 co ho nenechá, aby byl sám se sebou spokojený, jako většina ostatních,
 aby se usadil, aby dělal jento, co se má a ríkal, co se od něj čeká,
 já prostě nemlužiu zážit na jednom místě, nemlužiu, zaprázdnu, pak. *Tola.*
 zádnej pláč už nesprávny ty my nohy toulá-vý.

DETI, POČUVÁJTE...

DVA DUBY

Na širokej polianke rástli dva duby. Míňali sa roky, daždive i suché, zakvitnuté jara i mlčanlivé zimy. Duby za ten čas vyrástli, boli ako dva obri, a svojimi mohutnými kmeňmi sa pýšili po celom okolí. Hrdzo dvihali k oblohe svoje koruny. Na svitaní vitali zorničku. Šepkali si s vetrom o dalekých krajinách a o belej oblohe, ba aj o jasných hviezdoch. Mali spoľočnú zem, spoľočnú oblohu a vzduch. Naposledy sa však poharkali a začali jeden druhého obviňovať:

— Ty si sa včera s vetrom rozprával prvý. A či nevieš, že na to mám iba ja právo?

— A to už prečo?

Lebo som starší! Pozri sa na moju korunu. Mám ju o celú haluz vyšiu, ako je tvoja.

— Cha-cha-cha! Tak ty si starší? Či si ma len rozeselil. A čo ak je to naopak? Možno, že si zo mňa vyrástol. Pozri sa, ved' žalude i lístie máš celkom ako ja.

Duby sa nahnevali, od zlosti sčerneli, zatriasli svojimi haluzami a tak si vylievali zlosť.

Vtom sa spod zeme ozval hlas:

— Utíste sa, hľúpe deti. Ved' vy ste bratia! Obidvaja ste sa narodili pred sto rokmi.

— A ty si kto? — opýtali sa rozčúlené duby.

— Ja som váš spoločný koreň. Vaším otcom bol jeden žalud. Tak — a teraz sa už prestaňte vadif.

VYVESIL SI PAVÚK ŠTÍT,
 ŽE VIE PEKNE TKAT A ŠÍT.
 POĎTE, MUŠKY, DO SIETE,
 UŠIJEM VÁM, ČO CHCETE,
 ŠATY, SUKNU, ZÁSTERU,
 UŠIJEM VÁM NA MIERU!
 ALE MUŠKY BZIK A BZIK!,
 ŽE JE PAVÚK PODVODNÍK.
 CO Z TAKÉHO KRAJČÍRA,
 KEĎ NÁS K SMRTI UTÝRA?

NÁM TVOJICH ŠIAT NETREBA,
 ŠI A TKAJ SÁM PRE SEBA!
 A TAK HOC JE ODBORNÍK,
 ŠÍT SI UŇHO NECHCE NIK.
 VŠE LEN MUŠKA ZVEDAVÁ,
 ČO SI POZOR NEDÁVA
 A TÚ KRAJČÍR NOHÁTÝ
 HNEĎ O ŽIVOT UKRÁTI.

A. MIHÁLIKOVÁ

PRIPAD NA ROZLÚSTENIE

SMRT V PARKU

Inšpektor Werner prišiel o 12. hodine k mŕtvemu. Mŕtvia ležala v parku, vedľa nej bol pohodený revolver. Pršalo od rána. Dážď zničil všetky stopy. Mŕtvia sa volal Fischer a bol známy podnikateľ. Bol mŕtvy asi hodinu, nedalo sa zistif, či ide o vraždu alebo samovraždu.

Inšpektor Werner zistil, že Fischer mal konkurenta, nejakého Heymannu.

Otvoril im Heymann. Bol v pláští, celkom premoknutom od dáždia, a čudoval sa návštive polície. Na posteli ležal otvorený kufor v svetlom poťahu, dopoly naplnený. Na

stoličkách a posteli ležali časti oblekov a cestovné potreby.

Na otázku inšpektora, čo robil v posledných hodinách, Heymann odpovedal:

— Práve som sa o 11,45 vrátil vla-kom z dlhšej cesty a rozbaloval som kufor, keď ste prišli.

— Veru nie, — vravel inšpektor, — vy ste sa ešte len balili, aby ste ušli pred spravodlivosťou. Pravdepodobne ste zabili svojho konkurenta Fischera.

Prečo inšpektor podozrievá Heymann?

Rozlúštenie hľadajte v čísle

Kalendár

SLNCA		
Výhon	1. septembra	4.hod.45.min.
1. septembra	15. septembra	5.hod.18.min.
Západ		
15. septembra	17.hod.53.min.	18.hod.25.min.
MESIACA		
1. septembra	24.hod.	17.hod.41.min.
15. septembra	17.hod.21.min.	0.hod.39.min.
Nový mesiac		
Prvá štvrt	4. septembra	
Dny mesiac	11. septembra	
Posledná štvrt	18. septembra	
26. septembra		

P	W	S	C	P	S	N
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

VÝROČIA

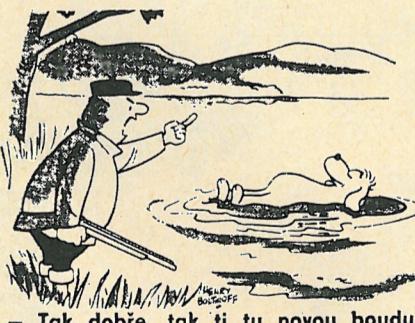
1.IX.1882 — Utvorenie I. proletariátu. 1.IX.1939 — Prepadnutie Poľska hitlerovským Nemeckom. 2.IX.1945 — Proklamovanie DRV. 3.IX.1939 — Boje v Tucholských lesoch. 6.IX.1944 — Dekrét Poľského výboru národného oslobodenia o pozemkovej reforme. 7.IX.1939 — Kapitulácia Westerplatte. 8.—27.IX.1939 — Obrana Varsavy. 9.IX.1939 — Začiatok boja pri Bzere. 9.IX.1944 — Oslobodenie Bulharska. 16.—19.IX.1944 — Boj Ľudovej armády (AL) v súchediňovských lesoch. 20.IX.—2.X.1939 — Obrona Hela. 28.IX.1944 — Vznik I. internacionálnej. 30.IX.1937 — vypukol strajk učiteľov. IX.1944 — Vyhlásenie Deklarácie Svazu mladých bojovníkov (ZWM).

ZVIERATNÍK

ON. Muž škovránčieho typu. Šťastný, spokojný, ale aj menlivý. Nie je ľahko zapáčiť sa mu, tažie je na dlhšie si ho udržať. Túži po pokojnej, ženskej trochu detinskej družke. Má rád hudbu, knihy, odznaky. S darmi preňho nie sú starosti, poteší ho každá malichernosť — od večného pera až po rohož na stenu.

ONA. Bohatá povaha: inteligencia, milota, umelcovské sklonky. Povaha bujná, ale ľahko vie byť úplne šťastná. Ľahko odpúšta. Nikdy nezabúda. Dary? Najradšej tie, ktoré vidno: originálny obrazov, aj posledný model Fiata by našiel uznanie.

HUMOR

— Tak dobré, tak ti tu novou boudou kupím, no, a maž už pro tu kachnu!

RADA

Stretol sa raz Mark Twain s istým známym, ktorý sa mu veľmi ponosoval na nespavost. Trpi ňou už celé mesiace. Vravel:

„Viete, už som celkom zúfaly, nikto mi ne-pomôže, naozaj nikto. Neviete, čo by som ešte mohol skúsiť?“

„Počujte,“ poradil Mark Twain, „a už ste sa skúšili zhovárať sám so sebou?“

ROZLUŠTENIE PRÍPADU SMRTI V PARKU

Heymannov plášť bol premočený, ale počas kufra suchý (ináč by ho Heyman nebol dal na posteľ); z toho inšpektor usúdil, že nepriestaloval, ako vraví, ale sa práve chystá preč. Premoknutý plášť vrhol naň podozrenie, že je vráhom.

RADY • PORADY • RADY • PORADY • RADY

VI. Materiały budowlane

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 15 lipca 1961 r. o obowiązku udokumentowania pochodzenia materiałów użytych na cele budownictwa nie uspołecznionego (Dz. U. Nr 32 poz. 162) osoba fizyczna lub prawa, prowadząca budowę, nadbudowę, przebudowę domu mieszkalnego lub innej budowli, obowiązana jest posiadać do-

wody legalnego nabycia lub uzyskania materiałów budowlanych przeznaczonych lub użytych do tej budowy i przechować do okresu do upływu 3 lat po zakończeniu budowy. Naruszenie powyższego przepisu skutkuje odpowiedzialność karną. Sąd Powiatowy, który w sprawach tych orzeka wymierza sprawcy karę grzywny a niezależnie od tego zasadza nawiązkę na rzecz Skarbu Państwa w wysokości wartości cennikowej a w razie niemożności jej ustalenia — w wysokości wartości rynkowej materiałów budowlanych których legalne nabycie lub uzyskanie nie zostało udowodnione. Niezależnie od tego sprawca może być

pociągnięty do odpowiedzialności karnej, wynikającej z innych przepisów np. kto ukradł konkretne materiały budowlane odpowiadając do kradzieży, kto zaś nabył materiały od złodzieja z wiedzą, że pochodzą one z kradzieży — odpowiada będzie również odpowiedzialność z wyż. cyt. ustawy zasady paszterstwo.

Obowiązkiem udokumentowania pochodzenia materiałów budowlanych zostały objęte: cement, materiały ścienne (cegła, prefabrykaty), stal zbrojeniowa i ksztaltowa, drewno, materiały podłogowe i okładzinowe, szkło okienne, z pośrednictwem instalacyjnych kable, przewody miedziane, rury

stalowe i ksztaltki, wanny oraz grzejniki.

Nabycie powyższych materiałów budowlanych powinno być udowodnione rachunkiem, zawierającym imię, nazwisko (nazwę firmy) i adres sprzedającego, datę sprzedaży, numer rachunku, imię nazwisko i adres zakupującego, ilość i cenę jednostkową poszczególnych rodzajów materiałów budowlanych, ogólną sumę należności i podpis sprzedającego.

Jeżeli materiały te zostały uzyskane z rozbiórki fakt ten powinien być stwierdzony zaświadczenie Prezydium Rady Narodowej, na której terenie znajdował się rozebrany obiekt.

Witold Feret

Jak postępować z wzdem u krów

Przyczyną wzdecia może być skarmienie zbyt dużymi ilościami młodej konicy, lucerny lub innej paszy zielonej, szczególnie, gdy jest zmoczona rosa, deszczem lub pokryta szronem. Zielona, zagrana pasza również jest szkodliwa. Wzdecie początkowo objawia się wypełnieniem dołków głodowych, przy czym szybkie występuje uwypuklenie z lewej strony. Spod ostatnich żebów zaczyna uwypuklać się wzdeci.

nadyma się i często odaje małe ilości kału. Do ratowania należy przystąpić natychmiast, śmierć bowiem może nastąpić bardzo szybko z powodu pęknięcia zwacza lub uduszenia. Leczenie winno polegać na szybkim usunięciu nagromadzonych gazów i na zapobieżeniu dalszemu ich powstawania. Na grzbiecie należy położyć worek, tak aby przykrywał wzdecie boki i polegać go zimną wodą. Rozdęte boki należy lekko ugniać. Jeżeli teraz zbieg nie pomoże, należy starać się wprowadzić do żołądka rurę przefykową (sonde). Aby sonda spełniała swoje zadanie, należy przód zwierzęcia ustawić wyżej. W celu ułatwienia wprowadzenia sondy, głowę krowy trzeba unieść do góry a między żebra włożyć drewniany klin. Przy silnym i ostrym wzdeciu, kiedy zachodzi obawa, że zwierze może paść lada chwila, należy zwacza przebić trójgrącem (trokarem). Wbijając się w lewą stronę w miejscu leżącego o szerokości dloni poniżej wrostków kręgosłupa i na szerokość dwóch palców za ostatnim żebrem. Trokar należy kierować na przednią prawą nogę krowy. Gazy wypuszczamy przez wyjęcie sztyletu z rurki, którą zostawia się w ranie. Nie można dopuścić aby gazy ułotniły się za szybko (z gwizdem), najlepiej dlatego otwór rurki lekko zatkać palcem. Zabieg taki, w ostateczności, gdy nie mamy trokaru, można zrobić ostrym nożem, z tym, że są potem kłopoty z regulowaniem szybkości uchodzenia gazów. Po dokonaniu tego zabiegu można przystąpić do właściwego leczenia, polegającego na zahamowaniu fermentacji. Dokonuje się tego wlewając bezpośrednio przez rurkę (do trokaru) do zwacza roz-

twór kreoliny 2 łyżki stojące na 2 litry wody. Rurkę pozostawia się w ranie, dopóki nie przestaną wychodzić gazy, co trwa średnio około 2 godzin. Po wyjęciu rurki ranę należy obmyć wodą i zajedynie.

Pokarm zalegający w żołądkach może być przyczyną ponownego wzdecia, dlatego wskazane jest zazwyczaj zatrzymanie średnio około 24 godzin po wzdeciu. Niemniej po wzdeciu nie należy zwierzęciu nic dawać do jedzenia, z wyjątkiem wody do picia. Następnego dnia można dać kilka razy dziennie po garści dobrego siana, tak aby w ciągu kilku kolejnych dni przyzwyczaić zwierzę do normalnej paszy.

H. MĄCZKA

PLNENÁ KAPUSTA

Rozpočet pre 4 osoby: 60 dkg bravčového mäsa, 6 dkg krupi, voda, soľ, tlčené čierne koreniny, 1 vajce, 80 dkg kapusty, voda alebo vývar z kostí 2 dl kyslej smotany, 1/2 dkg ovsenej múky, 1 dkg mäsi, 2 dkg cibule, červená sladká paprika, ocot.

ňu naplnené listy a druhou polovicou kapusty ich prikryjeme. Podlejeme vriacou vodou alebo vývarom z kostí, posolíme a prikryté dusíme. Udusené naplnené listy vyberieme a kapustu zahustíme kyslou smotanou, v ktorej je rozhábaná mäka. Povaríme. Rozpálime mast, pridáme červenú sladkú papriku, posekanú cibulku, zalejeme a prilejeme ku kapuste. Nakoniec pridáme podľa chuti octu.

PLNENÁ CIBULE

Rozpočet pre 4 osoby: 4 vŕacacie cibule, 1 vajce, 2 dkg sušených hub, 3 dkg údenáčka, soľ, čierne koreniny, majorán, cesnak, 5 dkg mäsi, 5 dkg cibule, 1 vajce, 5 dkg hladkej múky.

Očistené surové zemiaky postrúhameme, necháme na site odkvapka, pridáme na mäsi upraženú cibulkou s cesnakom, soľ čierne koreniny, majorán

a mäku. Zamiešame k tomu zomleté alebo poselané údené mäso (škvarky) a vajce. Z cesta formujeme guľky, obalíme v múke a varíme asi 1/4 hodiny. Po vybrati z vody polejem masou s upraženou cibulkou. Možno podať s varenou kapoustou.

Sliepka na smotane so zelenou paprikou

4 Dg mäsi, 2 Dg cibule, 1 sliepka (80 Dg), soľ, 20 Dg zelenej paríky, 2 dl kyslej smotany, 4 Dg hladkej múky.

Na mäsi zapeníme cibulkou, pridáme porcie sliepky, posolíme a zakrytú dusíme. Do udusenej pridáme na rezance pokrájanú zelenú papriku, ešte trocha podusíme a zalejeme zátrepkou z múky a kyslej smotany.

Hotové asi za 1 hodinu.

ŽIVOT

CZASOPISM SPOŁECZNO KULTURALNE

Organ Towarzystwa Kulturalnego Czechów i Słowaków w Polsce. Redaguje Kolegium w składzie: František Bednářík, Augustyn Bryja, Adam Chalupec (redaktor naczelny), Vladimír Hess, Marian Kaškiewicz (zastępca redaktora naczelnego), Ignác Nižník, Ján Ondica, Jerzy Zagórski. Opracowanie graficzne — Luděk Holub. Korekta czeska — Valerie Wojnarowska.

Nadesłanych rękopisów, fotografii i rysunków redakcja nie zwraca. Wydawca: Wydawnictwo „PRASA KRAJOWA” RSW „PRASA”, Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11, 28-22-81.

Prenumeratę na kraj, roczną i kwartalną dla czytelników indywidualnych przyjmują urzędy pocztowe oraz listonosze. Czytelnicy indywidualni mogą dokonywać wpłat również na konto PKO nr. 1-6-1000 20 — Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw „Ruch” Warszawa, ul. Wronia 23. Wszystkie instytucje państowe i społeczne mogą zamawiać prenumeraty, wylatczanie za pośrednictwem Oddziałów i Delegatur „Ruch”. Ceny prenumeraty: kwartal: 3 zł., półroczna: 6 zł., roczna: 12 zł. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granice, która jest o 40 proc. droższa od krajowej, przyjmuje Biuro Kolportażu Wydawnictw Zagranicznych „Ruch” Warszawa, ul. Wronia 23, nr konta PKO 1-6-100024 nr tel. 20-46-88. Egzemplarze numerów zdecentralizowanych można nabyć w Punkcie Wyszukiwki Prasy Archiwnej „Ruch”, Warszawa, ul. Nowomiejska 15/17, konta Nr 15-6-70041 VII O/M Warszawa.

Oddano do sklepu 8.VIII.67. Podpisano do druku 4.XI.67. Druk. Zakłady Graficzne RSW „Prasa”, Warszawa, ul. Smolna 12. Zam. 1368.

S P I S S K Y H R A D

Spisský hrad (okr. Spišská Nová Ves) bol jedným z najväčších najrýznejších hradov na Slovensku. S dejinami hradu úzko súvisia aj dejiny celého Spiša, lebo vznikol ako pohraničná pevnosť zaradená do systému hradov husto zalesneného, ale malo obývaného Spiša. Vystavaný na 643 m n. m. vysokom vrchu mal údajne 135 miestností a 5 nádvori.

Jeho počiatky, tak ako aj hradocie hlyboké iných slovenských hradov, sa pochádzajú z roku 1120, kde sa ako zámockého grófa spomína brata uhorského kráľa Štefana II. — knieža Borisa. Poznanský biskup Bohumil vychal v „Castellania de Spissam“ spomína, že hrad ten dostala do vlastní na začiatku 12. storočia dečrta poľského kráľa Boleslava, ktorá sa vydala za Borisa, syna uhorského kráľa Kolomana.

Spisský inau prešiel ľuďostami, ktorých v jednom článku nemôžem v celku opisať. Spomeneň aspoň niektoré z nich. Niekorokrát využíval hotel, bol níčený, pustošený a prečasťovaný. Po prvom znícení a spusťtení tatarskou horďou, ktorá vŕtila hľa tu od Noweho Sacza, bol rok 1249 na rozkaz uhorského kráľa Belu IV. znova vybudovaný.

Neskoršie, v rokoch 1531 — až do roku 1636 hrad bol v rukách Thurzovcov. Zápolovci hrad pre-stavili na pohodine panské sídlo a náležite ho opevnilí, ale dľho ná-ňom neviadli. Roku 1528, keď Ján Záporiský bol porazený vojskom cisára Ferdinanda, ten odovzdal hrad spolu so spisťkým panstvom svojmu vernému prívržencovi Ale-kejovi Thurzovi.

Ked po smrti Alexeja Thurzu medzi jeho dedičmi vznikol spor a sváry o dedičstvo, chceli to vyu-žiť lupiči a hrad získať. Ich veľi-teľom bol košický lupic Šaško, ktorý nahovaral hradnú posádku, aby mu hrad vydala. Posadka nebola veľká a lupic sa domnieval, že sa mu ju podarať získať. Navonok po-sádka so Šaskovými ponukami súhlasila, ale potajomky pripravo-vala iný plán.

Ked v noci 27. apríla 1543. roku vtrhlo na hrad 18 lupičov, spustili z muru povraz svojmu veľiteľovi, až čo sa dočkal de výstraže.

Ked po smrti arcivévoda medzi jeho dedičmi vznikol spor a sváry o dedičstvo, chceli to využiť lupiči a hrad získať. Ich veľkým bol košický lupič Šaško, ktorý nahovaril hradinu posadku, aby mu hrad vydala. Posadka nebola veľká a lupič sa domileval, že sa mu ju podari získať. Navonok po-sádka so Šaškovými ponukami súhlasila, ale potajomky pripravovala iný plán.

spozorovala, že čosi nie je v poriadku, chcel sa vrátiť, ale vtedy jeden z posádkových vojakov prerazil povraz, na ktorom visel, a zrútil sa do priepasti, kde zahynul. Vidiac to ostatní lupiči, vrhli sa na posádku a zatíslí ju až k bránam. Pravé vtedy vypukol na hrade veľký požiar. Hradna veža sa zrušila a pod svojimi troškami zahrabala väčšinu posádky. Lupičov sa len do veľkej námahe podarilo z hradu vyhnat.

Spor dedičov trval veľmi dlho. Neskôr sa ani vtedy, keď roku 1636 zomrel Michal Thurzo, posledný potomok mužského pokolenia Thurzovcov. Lenže od vtedy viedlo ho ženské pokolenie, asi 50 príbuzných chcelo získať spisťské panstvo a s ním aj Spišský hrad. Prvé miesto v tomto spore držala manželka Štefana Čákyho, ktorá ako jedna z najbližších príbuzných Thurzovskej rodiny, mala najväčšie nárok. Na istý čas pri pomoci manžela aj hrad získala, lebo v roku 1638 hrad prešiel do vlastníctva Čákyovcov. Začas v nom sídlil tiež Jan Jiskra z Brandysa.

V roku 1703 dobyli hrad Rákocziho kuruci a vládli na ňom až do roku 1710, kedy hrad obsadilo cirárske vojsko. Tým sa skončili slávne časy pre Spišský hrad, ktorý potom bol už len sídlom vojenskej posádky a rýchlo upadal. Napokon jeho skazu urýchli v 1780. roku požiar, ktorý hrad zničil. Od tohto času sa doňho stále hbieše zahrýza zub času. Dnes Spišský hrad je najroziahnejšou

Pozvaní známi a priateľia sa skvele zabávali a ku mládeži, ktorá si krátila čas spoločenskými hrami, pripojil sa i Thurzo, najmä preto, že sa mu zapácela dcérka štachítca Révaya — Dorka. A ďim viac mu stípalo vino do hlavy, tým väčšinu sa mu páčila. Aj Dorka si všimla, že Thurzo len jej venuje svoju pozornosť, a zakaždym sa zapýria, keď na nej zastavil zrak.

Práve vtedy, keď Thurzo bol na rade a mal si vymeniť svoj záloh na bozk Dorky Révayovej stalo sa cosi nečakane. Dievča sa zahanbi- lo a utieklo do vedľajšej miestnosti. On ju však dohonil a vtisol jej na perý vrely dlhý bozk. Dorka skopila zrak a nepovediac ani slova stratila sa medzi hráčmi.

— Ale nezabudajte, že ste mi aj výdžna bozk — stačil za ňou zavolať, lenže ona si ani nevšimla tieto poznamky. Vzniesla bola do najatanejších záhybov duše, lebo bol to jej prvý mužský bozk. Pálil ju na ústach, hanbila sa, ale predsa to bolo sladke, a eím viac sa pred-

— Ale nezabúdajte, že ste mi vždy dlhí bozk — stačil, že hou za volal, lenže ona si ani nevšimla tuho poznámku. Vzrušená bola do najtajnejších záhybov duše. Nebo bol to jej prvý mušký bozk. Pálil ju predsa na ústach, hanbila sa, ale predsa to bolo sladké, a čím viac sa pred sebou hanbila, tým viac túžila po mládencovi.

Spisský hrad mal údajne 135 miestností a 5 nádvori. Okrem najstarších častí, románskeho paláca a veže, je dnes väčšina budov zrúcaná.

nebolo. Začal ju hľadať, ale märne. Rozkazal sluhom aby prekutali celý hrad, ale ani oni nij nedokázali. Už si myšiel, že spadla do niekto- rého z tajných príepadísk, keď v tom jeden zo sluhow oznamil, že Dorka je pri matke a že je živá a zdravá.

pri krádeži. Od rozpákov bol celý vzrušený, keď sa dozvedel, že Dorka sa zachránila pred smrťou len tým, že ostala v súťaske visieť na strome, ktorý ju zachránil, ale pri tom zničil hodvabné saty. Nakoniec Thurzo požiadal o Dorkinu ruku. Dorka, keď to počula, skočila mu

— Zapriahnite do najkrásich sa ní, pojedeme k Révavoyom, — rozkazal a oblickol si najkrajšie šaty. Onedlho stal pred panou Révavou ako chlapec, ktorého pristihn

keď dostala pozvánku na hostinu, že práve jej dcéra padne do oka mladému pánu.

Pozvaní znali a mluvili, když
skvěle zabávali a kou mládež, kto-
rá se krátká čas společenskými hra-
mi, připojil sa i Thurzo, nайнä
preto, že sa mu zapáčila dcérka
šáchtača Révaya — Dorka. A eím
viac mu stíhalo víno do hlavy, tým-
váčním sa mu páčila. Aj Dorka si
všimla, že Thurzo len jej venuje
svou pozornosť, a zakaždým sa
zapýria, keď na nej zastaví znak.

Práve vtedy, keď Thurzo bol na rade a mal si vymenit svoj záloh na bozk Dorky Révayovej stalo sa čosi nečakané. Dievča sa zanamerala a utieklo do veľknej miesnosti. On ju však dohonil a vstrel jej na perý vrely dlhy bozk. Dorka sklopila zrak a nepovediac ani slova stratila sa medzi hráčmi.

nebolo. Začal ju hľadať, ale märne. Rozkazal sluhom aby prekutali celý hrad, ale ani oni nij nedokázali. Už si myšiel, že spadla do niekto- rého z tajných príepadísk, keď v tom jeden zo sluhow oznamil, že Dorka je pri matke a že je živá a zdravá.

pri krádeži. Od rozpákov bol celý vzrušený, keď sa dozvedel, že Dorka sa zachránila pred smrťou len tým, že ostala v súťaske visieť na strome, ktorý ju zachránil, ale pri tom zničil hodvabné saty. Nakoniec Thurzo požiadal o Dorkinu ruku. Dorka, keď to počula, skočila mu

— Zapriahnite do najkrásich sáni, pôjdeme k Révavovcom, — rozkazal a obliekol si najkrajšie šaty. Ondrejko stal pred panou Révavou ako chlapec, ktorého pristihnú hostina, tentokrát svadobna. A tak sa stalo, že Dorka mohla splatiť Thurzovi dlh z hostiny aj s úrokmi.

DOOR

